

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winst oogmerk

Versijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 1.000 fr. per jaar

Postrekening nr. 3185.22

Beheer en Redaktie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, 2000 Antwerpen

MULTI-EIGENDOM : EEN NIEUW RECHTSBEGRIJ MET KWALIFIKATIEPROBLEMEN

1. Eenieder die regelmatig zijn vakantie of een deel ervan doorbrengt in eenzelfde vakantie-oord zal de wens koesteren ter plaatse een vakantiewoonst te bezitten.

In vele gevallen blijft het echter bij wensdromen wegens de vooral in typische vakantieoordn hoge prijzen en dit voor een tweede woonst die slechts voor een beperkte periode van ieder jaar gebruikt wordt.

2. Door het creëren van een nieuwe rechtsfiguur werd echter in de praktijk een alternatief geboden voor de twee traditionele mogelijkheden die zijn : kopen of huren.

Een nieuwe rechtsfiguur, multi-eigendom genoemd, die wil verhelpen aan de nadelen van de aangehaalde traditionele mogelijkheden, begint ook in België toepassing te vinden.

Eenvoudig voorgesteld, komt multi-eigendom hierop neer dat een vakantiewoonst niet gekocht wordt door één persoon, maar door meerdere gegadigden, in die zin dat ieder van hen het goed voor een op voorhand bepaalde periode van ieder jaar tot zijn beschikking heeft.

Bv. Mijnheer A « koopt augustus », Mijnheer B « koopt juni en juli » enz. met dien verstande dat Mijnheer A ieder jaar gedurende de maand augustus er zijn vakantie kan doorbrengen (of het goed verhuren), terwijl Mijnheer B dat mag gedurende de maanden juni en juli.

3. Dit systeem combineert zekere voordelen van het kopen met andere van het huren,

— voordelen van het huren : de koper betaalt slechts voor de periode die hijzelf wil gebruiken. Hij hoeft zich niet te bekommeren om de rentabiliteit gedurende de rest van het jaar ;

— voordelen van het kopen : de koper is verzekerd over een vakantiewoonst te beschikken zonder daar ieder jaar en vaak lang op voorhand naar te moeten zoeken. Daarenboven komt deze formule tegemoet aan de meestal zeer reële drang naar eigendom.

Het spreekt vanzelf dat deze formule, zeker omdat zij meestal toegepast wordt op grote appartementsgebouwen, een uitgebreide infrastructuur vergt die zowel de initiale kosten als de voortdurende lasten komen verzwaren. Dit heeft echter weer tot voordeel dat de problemen van

onderhoud opgelost worden zonder tussenkomst van de vakantieganger.

4. Voor de juridische kwalifikatie van deze nieuwe rechtsfiguur is bovenstaande uiteenzetting echter onvoldoende. Deze eenvoudige omschrijving werd trouwens opzettelijk vaag gehouden omdat anders onvermijdelijk zou vooruit gelopen worden op de inhoud van deze studie. Inderdaad, om een meer genuanceerde omschrijving te geven zou noodzakelijkerwijs stelling moeten genomen worden in verband met de juridische kwalifikatie van de rechtsfiguur, hetgeen dit artikel juist wil behandelen. Om een duidelijke omschrijving te geven van de formule van multi-eigendom moet immers eerst bepaald zijn wat de vakantieganger-in-spe eigenlijk koopt.

Wanneer men het fenomeen multi-eigendom onderzoekt, is dan ook de eerste vraag die zich stelt : welke is de aard van het recht dat de « multi-eigenaar » verwerft ? Wordt hij werkelijk eigenaar van een bepaald goed, tezamen met anderen, m.a.w. wordt hij mede-eigenaar of heeft zijn recht een ander karakter ?

1. Probleemstelling.

5. — A) In Frankrijk wordt geoordeeld dat, om praktische redenen, multi-eigendom niet kan begrepen worden als een werkelijke vorm van eigendom :

« Le seul procédé » (om multi-eigendom als eigendom te concipiëren) « paraît être l'acquisition indivise, assortie d'une convention d'indivision, prévoyant l'occupation temporaire et périodique. Mais l'efficacité des conventions d'indivision est limitée à cinq ans (art. 815 C. civ.) ce qui rend ce procédé peu pratique » ⁽¹⁾.

In Frankrijk wordt dan ook beroep gedaan op het vennootschapsrecht om een bevredigende oplossing te konstrueren : de « multi-eigenaars » groeperen zich als vennoten waarbij het de vennootschap is die eigenaar wordt van het onroerend goed en waarbij, langs de vennootschap om, aan ieder der vennoten een periodisch privaatief recht van gebruik en bewoning wordt toegezegd.

6. — B) In België daarentegen schijnt men wel te trachten multi-eigendom op te vatten als een werkelijke

vorm van (mede)-eigendom. Art. 4 van het tweede hoofdstuk van het enige bekende modelcontract (p. 32) ⁽²⁾ zegt inderdaad: «1) Een lokaal kan het voorwerp uitmaken van veelvoudige eigendom, dit wil zeggen, verkocht worden aan verscheidene medeëigenaars, elk voor een onverdeelde deel, aan hetwelk het recht van privaatief en uitsluitend genot verbonden is voor een bepaalde periode van het jaar.»

Een werkelijke onverdeelde medeëigendom dus, waartoe omtrent getracht wordt de toepassing van art. 815 B.W. uit te schakelen door in lid twee van datzelfde artikel 4 te zeggen:

«2) Deze gewilde onverdeelde is voortdurend en bijgevolg blijvend onttrokken aan de toepassing van art. 815 van het Burgerlijk wetboek».

7. De al of niet toepasselijkheid van art. 815 B.W. op wat in Frankrijk door de professoren Dagot en Spiteri «acquisition indivise», en door het voor België als voorbeeld genomen basiskontraat, «gewilde onverdeelde» genoemd wordt, blijkt dus bepalend te zijn voor de aard van het recht verbonden aan «multi-eigendom».

II. De theorie van art. 815 B.W. en de onverdeeldeheid.

8. De reden waarom in België aan multi-eigendom een andere juridische grondslag gegeven wordt dan in Frankrijk moet gezocht worden in de fundamenteel verschillende opvattingen die in die beide landen heersen omtrent de toepasselijkheid van art. 815 B.W.

9. — A) In Frankrijk:

In Frankrijk heeft zowel rechtspraak als rechtsleer steeds zeer streng de hand gehouden aan het principe «niemand kan gedwongen worden in onverdeeldeheid te blijven». Het in het B.W. voorziene recht om de verdeling uit te lokken is er steeds gezien als de uitdrukking van de afkeer die de opstellers van het B.W. hadden voor de onverdeeldeheid.

De klassieke Franse theorie kan samengevat worden als volgt.

De nadelen verbonden aan de toestand van onverdeeldeheid zijn dermate ernstig dat de wetgever in art. 815 een principe van openbare orde heeft neergeschreven waardoor eenieder die zich in onverdeeldeheid bevindt de mogelijkheid gegeven wordt om er zodra nodig een einde aan te stellen. Gelet op de zeer duidelijke algemene bewoordingen waarin het principe van art. 815 B.W. gesteld is en inachtgenomen de nadelen die de wetgever in het systeem van onverdeeldeheid onderkent, moet art. 815 B.W., over de grenzen van de materie waarin het geplaatst is heen (Boek III, titel I: Erfenissen), toegepast worden op alle onverdeeldeheden, ook op de niet hereditaire. De klassieke Franse theorie maakt dan ook wat de toepasselijkheid van art. 815 B.W. betreft geen onderscheid tussen de toevallig tot stand gekomen onverdeeldeheid en de ab initio gewilde, de konventioneel tot stand gekomen onverdeeldeheid.

10. Buiten de gemeenschap tussen echtgenoten en de vennootschappen, beide aangezien als bijzondere regimes van onverdeeldeheid, en enkele, bij bijzondere wet geregelde toestanden zoals medeëigendom bij schepen (art. 220 C. comm.) voorziet de Franse rechtsleer en rechtspraak slechts één categorie toestanden waarbij uitzondering gemaakt wordt op de regel van art. 815 B.W., namelijk de gedwongen onverdeeldeheid. Hieronder wordt begrepen de gemeenschap van muren, hagen en andere afsluitingen en de gedwongen onverdeeldeheid van goederen die als bijzaak noodzakelijk zijn voor het privaatief gebruik van twee of meer goederen elk voor het geheel

toebehorend aan afzonderlijke eigenaars. Zelfs deze uitzonderingen op het principe van art. 815 B.W., die nu zo evident lijken (men den ekslechts aan de gemene delen in een appartementsgebouw) werden door de Franse rechtstheoretici en -practici slechts schoorvoetend aanvaard. Inderdaad werd aanvankelijk de situatie die nu gedwongen onverdeeldeheid genoemd wordt, ondergebracht in de categorie erfdiensbaarheden: men sprak van «des sevitutes d'indivision» ⁽³⁾.

Aldus worden in Frankrijk thans slechts twee grote categorieën onverdeeldeheden onderscheiden: enerzijds de gewone onverdeeldeheid (indivision ordinaire) waarop art. 815 B.W. volledig van toepassing is, ook wanneer de onverdeeldeheid konventioneel tot stand kwam, en anderzijds de gedwongen onverdeeldeheid (indivision forcée) waarop art. 815 B.W. niet van toepassing is.

Dis strikte toepassing van art. 815 B.W. gaat zeer ver. Soms wensten de rechtbanken de verdeling niet toe te staan. Om dan toch geen afbreuk te moeten doen aan het principe van art. 815 B.W. werd de oplossing gezocht in een uitbreiding van het begrip vennootschap. Wat eigenlijk een gewone konventionele onverdeeldeheid was, werd gekwalificeerd als een vennootschap zodat art. 815 B.W. niet diende te worden toegepast ⁽⁴⁾.

12. Volgt hieruit niet dat de in Frankrijk heersende opvatting te formeel is? De Franse rechtstheoretici schijnen gebiologeerd door de algemene bewoordingen (inderdaad algemeen, maar hoe algemeen?) van art. 815 B.W. Die indruk wordt zeer sterk wanneer men ziet dat sommige auteurs sluitende theorieën neerschrijven, waarbij de niet-toepasselijkheid van art. 815 B.W. op de konventionele onverdeeldeheid zou moeten volgen, maar die de daaruit voortvloeiende besluiten niet durven — of kunnen — trekken. Zo schrijft Baudry-Lacantinerie ⁽⁵⁾ dat, alhoewel voor medeërfgenenamen geschreven, art. 815 B.W. toch algemeen genoeg is om het toe te passen op alle andere personen die in een onverdeeldeheid zijn, gevolg van een oorzaak *buiten hun wil*. (Vb. medelegatarissen van eenzelfde zaak). De auteur gaat verder: «mais ce serait certainement dépasser les intentions du législateur, que d'étendre ce principe aux cas où l'indivision, est le résultat de la volonté, même présumée, des parties, alors qu'en outre l'action en partage aurait pour effet de détruire la convention dont l'existence est essentiellement subordonnée à cette indivision».

De auteur past die idee echter alleen toe op de gemeenschap tussen echtgenoten en op de vennootschap en zegt daarenboven in een ander deel van hetzelfde werk ⁽⁶⁾: «Chacun des copropriétaires a le droit de faire cesser l'indivision en provoquant le partage de la chose commune; à cet égard l'article 815 C. civ. contient une règle générale, applicable à toutes les hypothèses d'indivision».

13. — B. In België:

Terwijl in Frankrijk als initio een grote eensgezindheid bestaat over de interpretatie van artikel 815 B.W. (een van de enige pogingen om een ander licht op het probleem te werpen, wordt gedaan in de even interessante als merkwaardige studie van F. Delhay ⁽⁷⁾), wordt in België die klassieke interpretatie al vlug betwist.

Aanvankelijk zijn er in België nog tal van verdedigers van die klassieke Franse opvatting ⁽⁸⁾ ook is er rechtspraak in die zin ⁽⁹⁾. Toch laat reeds in 1874 Laurent een ander geluid horen ⁽¹⁰⁾: «nous croyons qu'il faut poser en principe que l'art. 815 ne concerne que les cas où l'indivision résulte d'une communauté de fait, sans concours de consentement entre les copropriétaires, sans but commun; telle est l'hérédité de quelque nature qu'elle soit,» (...) «Il en est tout autrement quand la communauté est volontaire, et qu'elle est stipulée pour atteindre

une fin commune. Telle est la communauté entre époux » (...) « Il en serait de même d'une société contractée entre plusieurs personnes qui mettent en commun des meubles ou des choses mobilières. Les associés sont liés par leur contrat ; ils ne peuvent pas s'en dégager en demandant le partage en vertu de l'article 815... »

Nous croyons que le même principe est applicable dans tous les cas où d'indivision résulte d'une convention librement contractée » (¹⁰ bis).

14. Deze nieuwe zienswijze wordt onmiddellijk fel aangevochten in een advies van rechter Beekman die de functie uitoefende van Prokureur des konings in een zaak voor de burgerlijke rechtbank van Leuven (¹¹). Dat Laurents zienswijze lange tijd weinig steun vond blijkt uit de hoger geciteerde voorstanders van de Franse interpretatie (¹¹ bis).

Nochtans neemt het arrest van het Hof van beroep van Brussel in 1934 (¹²) de redenering van Laurent in haar voornaamste elementen over.

15. De definitieve kentering blijkt veroorzaakt te worden door Professor H. De Page (¹³). Deze auteur (¹⁴) en na hem anderen (¹⁵) onderscheiden drie categorieën :

- 1° de gewone of toevallige onverdeeldheid ;
- 2° de gewilde of konventionele onverdeeldheid ;
- 3° de gedwongen onverdeeldheid.

Het is op die tweede categorie, de gewilde of konventionele onverdeeldheid, dat art. 815 B.W. niet van toepassing zou zijn en die daardoor een radikale afwijking betekent van de klassieke Franse theorie. Professor De Page zegt hieromtrent (¹⁶) : « ce qui distingue cette forme de copropriété de la copropriété ordinaire, c'est qu'elle est *volontaire*. Il en résulte cette conséquence essentielle que le partage est exclu, tant que dure la convention : l'art. 815 du Code civil qui dispose que nul ne peut être contraint de demeurer dans l'indivision, ne s'applique donc pas à la copropriété volontaire ».

Deze nieuwe theorie wordt voornamelijk gesteund op volgend argument : art. 815 is ondergebracht in hoofdstuk IV onder de titel Erfenissen van boek drie van het B.W. Wanneer art. 815 B.W. dan al een meer algemene draagwijdte heeft, af te leiden uit de algemene bewoordingen waarin het principe is gesteld, dan is die draagwijdte toch beperkt tot dat soort onverdeeldheden door de wetgever in de eerste titel van hoofdstuk IV van boek drie gevisieerd, nl. de hereditaire, en bij uitbreiding, tot diegene die eenzelfde karakter vertonen ; de toevallige ongeorganiseerde onverdeeldheden.

16. — C) Besluit :

De klassieke rechtstheorie somt de nadelen op, verbonden aan de toestand van onverdeeldheid, die de wetgever ertoe brachten art. 815 B.W. te voorzien.

Wanneer die klassieke theorie dan, wegens die nadelen, aan het principe een algemene karakter geeft, dan gaat zij verder dan het kwaad reikt. Het kan immers moeilijk staande gehouden worden dat aan de konventionele onverdeeldheid dezelfde nadelen verbonden zijn als aan de toevallige onverdeeldheid, met als type-voorbeeld de hereditaire (¹⁷).

17. Tevens moet worden vastgesteld dat de Franse leer niet meer aangepast is aan de sociale realiteit. De hyper-individualistische opvatting over eigendom, die aan deze leer ten grondslag ligt, is, zoal niet voorbijgestreefd, toch minstens niet meer overheersend. Deze opvatting is zeker niet meer dermate overheersend dat, omwille van enkele, zij het reële nadelen, verbonden aan een bepaalde vorm van onverdeeldheid, andere vormen van onverdeeldheid, gekonstrueerd vanuit een minder individualistische op-

vatting van eigendom onmogelijk moeten worden gemaakt. Dit is vooral zo wanneer die nieuwe vormen — multi-eigendom weze daarvan een bewijs — steeds meer toegepast worden en aan belang winnen (¹⁸).

Het gaat dan ook niet op de konventionele onverdeeldheid, die qua oorsprong en karakteristieken even dicht bij de vennootschap staat als bij de toevallige onverdeeldheid, het regime op te leggen dat de wetgever voor deze laatste voorzien heeft. Inderdaad kan gesteld worden dat daar waar de wetgever enerzijds de toevallige onverdeeldheid (a) voorzien heeft (art. 815 B.W.) en anderzijds de vennootschappen (b) (art. 1832 e.v. B.W.) de konventionele onverdeeldheid tussen die twee in ligt : Ze is vrijwillig (kenmerk van b) maar er is geen affectio societatis (kenmerk van a) alhoewel de medeëigenaars niet blindelings worden opgedrongen (b). Er bestaat geen lucratief doel (a) maar de uiteindelijke bestemming is niet de verdeling (b).

18. Dat de Franse leer vatbaar is voor kritiek betekent nog niet dat de in België uitgewerkte alternatieve theorie volledige voldoening schenkt.

De enkele regels waarin deze theorie wordt uitgewerkt (¹⁹) zijn o.i. niet voldoende bevredigend wanneer het gaat om een zo fundamentele koerswijziging. Wanneer inderdaad De Page (²⁰) over « copropriété volontaire » schrijft :

« Il en résulte cette conséquence essentielle, que le partage est exclu, tant que dure la convention » is het duidelijk dat de auteur enkel deze hypothese in aanmerking neemt waarin die overeenkomst hetzij een bepaalde duur, hetzij een bepaald doel heeft.

De vraag wat er dan gebeurt wanneer de overeenkomst een onbepaalde duur heeft, of nog sterker een in de tijd onbeperkt karakter, is daarmee niet opgelost.

19. Toegepast op multi-eigendom stelt zich dat probleem zeer scherp : de overeenkomst heeft duidelijk een in de tijd onbeperkt karakter. De bedoeling der partijen is ontegensprekelijk een recht te verkrijgen waaraan geen tijdslimiet verbonden is. De moeilijkheid is hier inderdaad dat blijkbaar een « eeuwige » onverdeeldheid ontstaat waaraan « tant que dure la convention » (²¹) geen einde kan worden gesteld, waaraan m.a.w. nooit een einde kan worden gesteld.

III. Alternatieve oplossing.

20. Dat het probleem in feite minder ingewikkeld is dan op het eerste gezicht lijkt, kan worden afgeleid uit drie orden van ideeën :

A) De konventionele onverdeeldheid is fundamenteel verschillend van de toevallige en dit verschil heeft o.a. tot gevolg dat de verdeling als wijze om uit onverdeeldheid te geraken voor de konventionele onverdeeldheid van minder groot belang is dan voor de toevallige.

B) De konventionele onverdeeldheid zonder bepaalde duur is niet per definitie een eeuwige onverdeeldheid.

C) De mate waarin de deelgenoten zich vastleggen hangt af van de mate waarin de onverdeelde delen afzonderlijk verhandelbaar zijn.

A) Eerste deel : *De konventionele onverdeeldheid is fundamenteel verschillend van de toevallige onverdeeldheid.*

21 Het fundamenteel verschil ligt hierin, dat bij de konventionele onverdeeldheid de onverdeeldheid tot stand komt door de wilsovereenstemming der betrokken partijen, terwijl de toevallige onverdeeldheid een toestand is, aan de betrokkenen opgedrongen. Het verschil ligt dus in de oorsprong, de wijze van ontstaan van beide vormen

van onverdeeldheid en dat verschil heeft nu precies vèrstrekken gevolgen op de instelling zelf :

— De toevallige onverdeeldheid is een bron van twistingen. Immers, verschillende individuen worden onvoorbereid samengebracht in een hun opgedrongen toestand. Zij hebben noch de onverdeeldheid zelf gewild, noch de onverdeeldheid met juist die personen die hun deelgenoten blijken te zijn.

Bij de konventionele onverdeeldheid zijn zowel de toestand van onverdeeldheid zelf, als de persoon der deelgenoten gewild, of hebben de co-contractanten wat dit laatste betreft, minstens toegegeven dat de persoon der deelgenoten onverschillig is.

— De toevallige onverdeeldheid is ongeorganiseerd : iedere deelgenoot heeft slechts oog voor de eigen belangen en in de ongeorganiseerde staat blokkeert onder gelijken de regel « in pari causa, potior est causa prohibendi » praktisch elk initiatief.

Bij de konventionele onverdeeldheid daarentegen zullen de partijen, naargelang de behoeften waarin hun overeenkomst wil voorzien, de toestand voorafgaandelijk in min of meerdere mate organiseren. De graad van organisatie, die de leefbaarheid van de overeenkomst bepaalt, kan en zal door de partijen als voorafgaande voorwaarde beschouwd worden voor het afsluiten van die overeenkomst.

— De toevallige onverdeeldheid heeft geen andere finaliteit, geen andere bestemming dan de uiteindelijke verdeling. Daaruit volgt dat de belangen der partijen essentieel concurrerend zijn : elk der deelgenoten heeft slechts de verwezenlijking van zijn privaatief deel ten doel.

De konventionele onverdeeldheid daarentegen heeft een andere bestemming dan verdeling. De overeenkomst zou geen nut hebben moest de onverdeeldheid enkel geschapen worden om ze te kunnen verdelen.

22. Bij de konventionele onverdeeldheid kan men eigenlijk een bestemming onderscheiden op een dubbel niveau: de kollektieve bestemming en de individuele bestemming.

a) De kollektieve bestemming is de reden, objectief gezien, waarom de medekontractanten als groep de onverdeeldheid in het leven roepen. Toegepast op de multi-eigendom kan gesteld worden dat deze kollektieve bestemming in feite de objectieve oorzaak van de verbintenis is. In de thans bekende overeenkomst van multi-eigendom is de kollektieve bestemming een bestemming als vakantiewoonst. De kollektieve bestemming kan een bepaalde resultaatsverwachting inhouden die bij verwezenlijking ervan een einde stelt aan de overeenkomst, bv. vier vrienden kopen samen een tweedehandswagen om er een reis naar Indië mee te maken.

Die kollektieve bestemming kan ook een bestemming van de onverdeeldheid inhouden zonder finaliteit : ter zake multi-eigendom : het goed is bestemd als vakantiewoonst.

b) Naast de kollektieve bestemming bestaat er nog de individuele bestemming : de reden waarom ieder der deelgenoten afzonderlijk ermee ingestemd heeft de verbintenis aan te gaan. Die individuele bestemming kan gelijklopend zijn met de kollektieve, maar ook ervan afwijken, bv. bij multi-eigendom heeft een der deelgenoten alleen een investering voor ogen gehad.

23. Terwijl echter bij de toevallige onverdeeldheid, waar geen kollektieve bestemming bestaat de individuele bestemming (verwezenlijking van het privaatief deel = verdeling) determinerend is, zodat één der deelgenoten de verdeling kan uitlokken, is bij de konventionele onverdeeldheid de kollektieve bestemming bepalend voor het lot van de verbintenis, dus voor het lot van de onverdeeldheid als geheel. De individuele bestemming kan niet méér zijn dan determinerend voor de toestand van onverdeeldheid *in hooftde van de deelgenoot*.

A) Tweede deel : *Uit dit fundamentele verschil kan worden afgeleid dat de verdeling als wijze om uit onverdeeldheid te geraken voor de konventionele onverdeeldheid van veel minder belang is dan voor de toevallige.*

24. Voor beide vormen van onverdeeldheid is de verdeling een *wijze* om uit onverdeeldheid te geraken.

— Bij de toevallige onverdeeldheid is de verdeling echter het middel bij uistek, het middel dat bij voorkeur op alle andere middelen kan gevraagd worden, omdat hier principieel van belang is een einde te stellen aan een aan alle partijen opgedrongen toestand.

Het is dus de onverdeeldheid als instelling, in haar geheel, waaraan principieel moet verholpen worden.

Het belang van de verdeling als middel om uit de toevallige onverdeeldheid te geraken wordt nog vergroot door het gegeven art. 826 B.W. : de medeërfgenaar heeft het recht om, voor zover dit materieel mogelijk is, een deel van de goederen van de onverdeeldheid in natura te eisen. Verdeling is het enige middel dat aan dit recht tegemoetkomt.

Bij de konventionele onverdeeldheid daarentegen is de verdeling slechts één van de middelen, op gelijke voet staand met de andere middelen om uit onverdeeldheid te geraken. Immers, hier moet principieel niet verholpen worden aan de toestand van onverdeeldheid, de onverdeeldheid, als instelling, als geheel, vermits die toestand gewild is. Indien echter toch aangenomen wordt dat aan de deelgenoot individueel een zekere mate van bescherming moet gegeven worden, dan moet slechts de mogelijkheid bestaan voor één der partijen om aan de toestand van onverdeeldheid *in zijnen hooftde* een einde te maken zonder dat daarbij aan de toestand van onverdeeldheid zelf een einde hoeft te komen.

B) *De konventionele onverdeeldheid zonder bepaalde duur is niet per definitie een « eeuwige » onverdeeldheid.*

25. Vooreerst is er natuurlijk de overeenkomst waardoor, alhoewel ze zonder bepaalde duur is afgesloten, een bepaald eindresultaat nagestreefd wordt. In dit geval wordt het einde van de overeenkomst bepaald door het bereiken van het resultaat of door de objectieve onmogelijkheid dat resultaat te bereiken.

Grijpen we even terug naar het voorbeeld van de vier vrienden die samen een tweedehandswagen kopen om er een reis naar Indië mee te maken. Aan de overeenkomst van onverdeeldheid komt dan een einde op het ogenblik dat de reis achter de rug is.

26. Ook echter de overeenkomst die niet door een resultaatsverwachting beperkt is in de tijd zal principieel begrensd zijn. Immers het goed of de goederen ten aanzien waarvan de onverdeeldheid werd tot stand gebracht — m.a.w. het voorwerp waarop de verbintenis slaat — kunnen verdwijnen of vernietigd worden. Daarenboven kan de kollektieve bestemming ⁽²²⁾ met het oog waarop het goed of de goederen in onverdeeldheid geplaatst werden, verdwijnen of onmogelijk worden.

Nemen we het voorbeeld van de multi-eigendom. Aan de konventionele onverdeeldheid zal een einde komen wanneer het gebouw vernietigd wordt bv. door brand, als wanneer de bestemming, nl. het gebruik als vakantiewoonst onmogelijk wordt, bv. wanneer de plaats waar het goed gelegen is door verregaande industrialisatie en polutie haar karakter van vakantieoord volledig zou verliezen.

27. Die begrenzing van de overeenkomst door de bestemming kan echter reëel of minder reëel zijn. Vb. 1. : Twee echtgenoten, gescheiden van goederen, kopen in onverdeeldheid een huis om het te bestemmen als echtelijke woonst. In dit geval is de begrenzing reëel ⁽²³⁾.

Vb. 2.: In het geval dat twee burenen samen een bijkomend stukje grond kopen en er gezamenlijk een zwembad op bouwen, ligt die begrenzing al anders, meer hypothetisch.

C) *De mate waarin de deelgenoten zich vastleggen hangt af van de mate waarin de onverdeelde delen afzonderlijk verhandelbaar zijn.*

28. In deze idee ligt ons inziens de oplossing voor de konventionele onverdeeldheid, die, gezien het hypothetische van de bestemmingsbegrenzing een in de bedoeling der partijen eeuwigdurend karakter krijgt. In dergelijk geval is er konflikt tussen twee principes: het principe van art. 1134 B.W.: de overeenkomst strekt de partijen tot wet, en het algemeen principe dat onbeperkte verbintenissen dienen vermeden te worden. Door de verdeling als oplossing te kiezen zou men geweld doen aan het principe dat de verbintenissen de partijen tot wet strekken. Hoger werd aangetoond dat de verdeling bij de konventionele onverdeeldheid slechts één der middelen was om uit onverdeeldheid te geraken, als middel op gelijke voet staand met andere middelen. Zo gezien is het logisch om aan een ander middel de voorkeur te geven indien dat ander middel in overeenstemming kan gebracht worden met beide principes, zodat het konflikt tussen beide kan opgelost worden.

29. Een dergelijk middel bestaat in de afstand van onverdeelde delen, hetzij een afstand aan deelgenoten, in de overeenkomst geregeld, hetzij een afstand aan derden, wanneer de onverdeelde delen vrij verhandelbaar zijn:

a) de onbeperkte verbintenis wordt vermeden. Inderdaad, ieder der deelgenoten heeft individueel een ontsnapingsmogelijkheid: hij kan zijn onverdeeld deel afstaan zodat aan de toestand van onverdeeldheid in zijn hoofde een einde komt;

b) ook aan het principe van art. 1134 B.W. wordt geen afbreuk gedaan omdat deze oplossing volledig past in het kader van het verbintenissenrecht. Immers, is de afstand aan de deelgenoten in de overeenkomst voorzien, dan maakt die individuele ontsnapingsklausule deel uit van de overeenkomst. Zijn de onverdeelde delen verhandelbaar, dan betekent zulks dat de overeenkomst niet intuitu personae is afgesloten en er dus aan de verbintenis principieel niet getornd wordt wanneer de ene persoon de andere als partij vervangt. De overeengekomen onverdeeldheid blijft bestaan en de belangen van de overblijvende deelgenoten worden niet geschaad door de afstand van onverdeelde delen.

30. Deze oplossing wordt trouwens ook aanvaard in het vennootschapsrecht. In het vennootschapsrecht wordt immers aan de vennoot het recht ontzegd om ingevolge art. 1869 B.W. de ontbinding van de vennootschap te vragen indien hem andere middelen ter beschikking staan om zich los te maken uit de onverdeeldheid en zich te bevrijden uit de maatschappijbanden⁽²⁴⁾.

31. Door de konventionele onverdeeldheid op deze wijze te ontleden komen we tot de bevinding dat de bestemming een essentieel criterium is, zowel voor de begrenzing in de tijd als voor de mate waarin de medeëigenaars gebonden zijn. Met betrekking tot de bestemming kan men dan ook twee groepen konventionele onverdeeldheden onderscheiden:

1) de onverdeeldheid waarbij bestemming de verdeling, m.a.w. het beëindigen van de toestand van onverdeeldheid in zijn geheel, onmogelijk maakt (tenzij met onderling akkoord der medeëigenaars) maar niet het uittreden van de individuele deelgenoten;

2) de onverdeeldheid waarbij de bestemming zowel het beëindigen van de toestand van onverdeeldheid in hoofde van één der deelgenoten (door afstand van onverdeelde delen) belet als het beëindigen van de toestand van onverdeeldheid in zijn geheel (door verdeling).

— Wanneer de bestemming enkel de verdeling belet maar niet het individuele uittreden⁽²⁵⁾, dan betekent dat in concreto dat het kontrakt niet intuitu personae afgesloten werd en dat de persoon der deelgenoten onverschillig is. M.a.w. in de overeenkomst worden niet zozeer de personen gebonden, maar veeleer de goederen die de onverdeeldheid uitmaken. Het gevolg van het feit dat het kontrakt niet intuitu personae afgesloten werd is dat ook de rechtsopvolgers van de kontraktafsluitende deelgenoten gebonden zijn en daardoor de onverdeeldheid een eeuwigdurend karakter kan verkrijgen. De oplossing hiervoor ligt echter besloten in het systeem zelf: juist omdat het kontrakt niet intuitu personae werd afgesloten, blijft het de deelgenoot steeds mogelijk om, door afstand te doen van zijn deel, zich uit de onverdeeldheid los te maken zonder de bestemming van de onverdeeldheid onmogelijk te maken of de andere deelgenoten te schaden.

— Wanneer de bestemming zowel het individuele uittreden als de verdeling belet⁽²⁶⁾, dan betekent dat in concreto dat het kontrakt intuitu personae is afgesloten; dat de persoon der deelgenoten essentieel is. M.a.w. door de overeenkomst worden eerder personen gebonden; de goederen worden enkel gebonden door middel van de gebondenheid van de persoon van de eigenaar. Het intuitu personae belet hier dus zowel de verdeling als het individuele uittreden en in die zin is deze vorm dan ook strakker dan de eerste die enkel de verdeling belet. Ook hier ligt echter de oplossing besloten in het systeem zelf. Het intuitu personae belet immers eveneens dat de rechtsopvolgers van de kontraktafsluitende deelgenoot zouden gebonden zijn. Deze vorm van konventionele onverdeeldheid kan dus, in tegenstelling tot de eerste, onmogelijk een eeuwigdurend karakter vertonen. Het bestaan van de konventionele onverdeeldheid is gebonden aan het leven van ieder der deelgenoten. De konventionele onverdeeldheid heeft dus in dit geval een welbepaalde begrenzing in de tijd.

IV. Conclusie.

A) Algemeen: vermits de nadelen die bestaan voor de toestand van toevallige onverdeeldheid de konventionele onverdeeldheid niet belasten, mag ook niet de oplossing, door de wetgever van 1804 voorzien voor die eerste vorm van onverdeeldheid, getransponeerd worden op een vorm die door de wetgever niet voorzien werd. De wetgever van 1804 heeft art. 815 B.W. voor een bepaalde vorm van onverdeeldheid voorzien vanuit de op dat ogenblik heersende maatschappijvisie: de individualistische. Vanuit de individualistische maatschappijvisie was de beknotting van de individuele prerogatieven, verbonden aan eigendom, ondenkbaar en dus onvoorzienbaar.

Met het evolueren van de economische begrippen en het naar voren treden van een minder individualistische opvatting over eigendom wordt ook het ontstaan van konventionele onverdeeldheden meer aanvaardbaar en groeit uit tot een rechtsbegrip.

Dat rechtsbegrip moet dan ook gezien worden in de maatschappelijke en economische structuur, de minder individualistische mentaliteit, waarin het is ontstaan: in de konventionele onverdeeldheid als rechtsbegrip primeert het element verbintenis (konventie) boven het element eigendom (onverdeeldheid) dat kan beschouwd worden als de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste maatschappijvisie van de wetgever van 1804.

33. — B) Met betrekking tot multi-eigendom : niets verzet er zich tegen dat multi-eigendom opgevat wordt als een werkelijke vorm van (mede)-eigendom. Het is dan een konventionele onverdeeldheid met een cyclische regeling van uitsluitend genot voor ieder der deelgenoten, konventionele onverdeeldheid die een in de bedoeling der partijen eeuwigdurend karakter verkrijgt door het verbinden van de goederen, maar waaruit ieder der deelgenoten steeds individueel kan uittreden omdat de overeenkomst niet intuitu personae afgesloten is en bijgevolg de onverdeelde delen, met het daaraan verbonden cyclische uitsluitend genotsrecht, vrij verhandelbaar zijn.

Zo gezien is multi-eigendom opgevat als werkelijke eigendom een juridisch sluitend geheel en kan de geldigheid van een dergelijke overeenkomst niet betwist worden.

G. DELVOIE,

Vorser in het Centrum voor burgerlijk recht van de V.U.B.

(1) Dagot (Michel) en Spiteri (Pierre) : A la recherche de la multipropriété, J.C.P. 1972, I, 2481.

(2) Omdat in België deze rechtsfiguur nog recenter is en er noch rechtspraak noch rechtsleer over te vinden is, werd als uitgangspunt genomen het basiskontraat van multi-eigendom, uitgaande van de enige onderneming die, voor zover, op dit terrein in België werkzaam is.

(3) Cass. Reg. 10 febr. 1823, S. 1924, I, 239 ; Cass. 10 maart 1845, S. 1846, I, 487 ; Bordeaux, 4 dec. 1836, S. 1836, II, 292 ; Demolombe (C.), Cours de Coude Napoléon, XI, Traité des Servitudes, II, 4ème éd. 10425, p. 483.

(4) Cass. civ. 6 febr. 1872, D.P. 1872, I, 101 ; Cass. civ. 5 juli 1922, S. 1924, I, 353.

(5) Baudry-Lacantinerie (G.) : Traité théorique et pratique du droit civil, 3ème éd., T. VII : Des successions, p. 636, n° 2134, Paris, Sirey 1905.

(6) Baudry-Lacantinerie, op. cit., T. VI ; Des biens, p. 191, n° 270.

(7) Delhay (Francis) La nature juridique de l'indivision, L.G.D.J., Paris, 1968, (498 blz.).

(8) Beltjens (Gustave) Encyclopédie du droit civil belge, Première partie, T. II, p. 92, n° 10 bis, Imprimeur, J. Godenne 1892.

Thiry (Victor) Cours de droit civil, T. II, n° 158 en 159, Liège Impr. H. Vaillant - Carmanne, 1892.

Cambron (Oswald) : Traité théorique et pratique de la copropriété et de la division par appartements, p. 21, n° 27, Bruxelles, Impr. Brian Hill, 1925.

Galopin (Gérard) Cours de droit civil, les biens, la propriété et les servitudes, p. 114, n° 104 ter, Liège, Impr. De l'Académie 1932.

(9) Trib. Brux. 11 mai 1889, Pas. 1889, III, 296 ; Ber. Bruss. 24 mei 1928, Pas. 1928, II, 214.

(10) Laurent (F.), Principes de droit civil, T. X, n° 127-236 en meer speciaal n° 233, Bruxelles, Bruylant 1874.

(10 bis) ibid. n° 234.

(11) Leuven, 29 mei 1875, B.J. 1875, p. 792.

(11 bis) Zie noot 8 en 9.

(12) Ber. Brussel, 3 febr. 1934, Pas. 1934, II, 131.

(13) De Page (Henri) : Traité élémentaire de droit civil belge, 1ère éd., T. V, Titre 6, p. 989 e.v.

(14) De Page, op. cit., T. V, n° 1165 bis, p. 1024.

(15) O.a. De Beus (P.) ; Overzicht van het Burgerlijk Recht, p. 474, Turnhout, N.V. Van Mierlo-Proost en Co, 1965. De Harven (Pierre) ; Principes de droit civil, p. 232, Presses Universitaires de Bruxelles 1959.

(16) De Page, op. cit., T. V, n° 1165 bis, p. 1024.

(17) Infra n° 22.

(18) Die tendens wordt reeds in 1932 opgemerkt : Vincent (Jean) ; Les propriétés collectives, les indivisions et l'effet déclaratif du partage. Revue crit. de légis. et de jurispr. 1932, p. 286, n° 4.

(19) Laurent, op. cit., T. V, p. 264, n° 233 en 234 ; De Page, op. cit., T. V, p. 1024, n° 1165 bis.

(20) De Page, op. cit., et loc. cit.

(21) De Page, op. cit., et loc. cit.

(22) Zie supra n° 23.

(23) Zie over deze hypothese : Baeteman (G.) : Le statut juridique des immeubles acquis conjointement par deux époux séparés de biens, noot bij civ. Brux. 18 juin 1964, Rev. crit. jur. b. 1971, p. 202.

(24) Luik, 15 nov. 1849, Pas. 1850, II, 152 ; Chambéry, 20 févr. 1905, D. 1907, II, 118.

(25) Bv. multi-eigendom.

(26) Bv. twee broers kopen samen een boerderij om er met hun respectieve gezinnen gezamenlijk hun vakanties door te brengen.

RECHTSpraak

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 14 december 1972.

Voorzitter : M. Valentin.

Raadsheer-verslaggever : Baron Richard.

Advocaat-generaal : M. Charles.

Advocaat : Mr. J. Fally.

Gewijsde. — Samenloop in strafzaken. — Verkeersongeval. — Dronkenschap van de schuldige die zelf gewond wordt. — Veroordeling wegens dronkenschap en letsels aan derden. — Twee onderscheiden straffen. — Burgerlijke vordering van het ziekenfonds dat de verplegingskosten van de schuldige betaald heeft.

In dronken toestand veroorzaakte eiser een verkeersongeval, waarbij hijzelf gewond werd. Zijn ziekenfonds betaalde de verplegingskosten. Hij werd door de strafrechter tot twee onderscheiden straffen veroordeeld wegens onopzettelijke letsels aan derden en dronkenschap. Door zijn ziekenfonds op grond van grove fout gedagvaard tot terugbetaling van de verplegingskosten wierp hij het gezag van het rechterlijk gewijsde in strafzaken op.

De artikelen 418 en 420 Sw. stellen het gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg niet strafbaar in zover het verwondingen heeft veroorzaakt bij degene die de fout heeft begaan ; de strafrechter moest aldus geen kennis

nemen van de oorzaak van de letsels die eiser had opgelopen. De burgerlijke rechter deed uitspraak over een geschil waarvan de bestanddelen vreemd waren aan de bij de artikelen 418 en 420 Sw. geregelde materie en heeft derhalve het gezag van het gewijsde van de strafrechter niet kunnen schenden.

Gironi t./ Nationaal Verbond v. Socialistische Mutualiteiten.

Gelet op het bestreden arrest, op 24 mei 1972 door het Hof van beroep te Brussel gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 65 en 418 van het Strafwetboek, 1319, 1320, 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek, 70, inzonderheid paragraaf 3, b, van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, 97 van de Grondwet en van het algemeen beginsel van het gezag van het rechterlijk gewijsde in strafzaken, dat in het strafrecht wordt gehuldigd, met name in de artikelen 4 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering, 447 van het Strafwetboek en 463 van het Wetboek van strafvordering,

doordat, hoewel eiser, die samen met andere personen verwondingen opliep in een verkeersongeval waarvoor hij aansprakelijk was, bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis van de Correctionele Rechtbank te Namen van 30

september 1968 tot twee straffen veroordeeld werd, de ene straf wegens overtreding van de artikelen 418 van het Strafwetboek, 21-3 en 10, lid 4, van het verkeersreglement van 8 april 1954 en de andere wegens overtreding van de artikelen 34 en 35 van de wetten op de politie over het wegverkeer, gecoördineerd bij koninklijk besluit van 16 maart 1968, en 10, lid 3, van genoemd verkeersreglement, het arrest, dat de rechtsvordering toewijst die verweerster als verzekeringsinstelling heeft ingesteld op basis van artikel 70, paragraaf 3, b, van de wet van 9 augustus 1963, eiser veroordeelt tot terugbetaling van het bedrag van de prestaties die hij heeft ontvangen, op grond dat «het gezag van het rechterlijk gewijsde in strafzaken beperkt is tot de punten alleen waarover de strafrechter werkelijk uitspraak heeft gedaan en niet verder reikt; dat... de correctionele rechtbank... alleen kennis nam van het feit van slagen en verwondingen die eiser in hoger beroep (thans eiser) tijdens het litigieuze ongeval onopzettelijk aan derden had toegebracht, zodat het burgerlijk gerecht, met betrekking tot de slagen en verwondingen die appellant zelf had opgelopen, zijn beoordelingsvrijheid behoudt en kan nagaan of er feitelijk een noodzakelijk causaal verband tussen deze slagen en verwondingen en de dronkenschap bestond... dat er niet aan kan worden getwijfeld dat de fout die eiser in hoger beroep heeft begaan, namelijk in staat van dronkenschap een voertuig te besturen, de zware fout oplevert waarvan sprake in artikel 70, paragraaf 3, van de wet van 9 augustus 1963»;

terwijl door de correctionele rechtbank werd gevonnist dat de dronkenschap, waarvoor eiser een straf werd opgelegd, vreemd is aan het gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg, dat wil zeggen aan de fout, dat een van de ver-eisten vormt van het misdrijf van onopzettelijke verwondingen waarvoor eiser een andere straf heeft opgelopen en, bijgevolg, alleen deze fout zowel letsels aan derden heeft veroorzaakt als de overige schade, onder meer het letsel van eiser, dat, evenals de letsels van derden, uit hetzelfde feit voortspuit, waaruit volgt dat het arrest, door na te gaan of de dronkenschap de letsels van eiser heeft teweeggebracht, het begrip miskent van gebrek aan voorzichtigheid en voorzorg, in de zin van artikel 418 van het Strafwetboek, inzonderheid ten aanzien van de gevolgen van het misdrijf (schending van genoemd artikel 418 en van de artikelen 1382 en 1833 van het Burgerlijk Wetboek), alsmede wat noodzakelijk en zeker door de correctionele rechtbank is gevonnist (schending van het algemeen beginsel van het gezag van het rechterlijk gewijsde in strafzaken, dat wordt gehuldigd in de artikelen 4 van de wet van 17 april 1878, 447 van het Strafwetboek en 463 van het Wetboek van strafvordering, en, voor zoveel als nodig, van de artikelen 65 van het Strafwetboek, 1319 en 1320 van het Burgerlijk Wetboek) en niet wettelijk is verantwoord (schending van artikel 70, paragraaf 3, b, van de wet van 9 augustus 1963),

en terwijl het arrest in elk geval niet antwoordt, althans niet zonder dubbelzinnigheid, op de conclusie waarbij eiser deed gelden «dat het, logisch, volkomen onmogelijk is de rechtstreekse gevolgen van een enige gebeurtenis te scheiden; immers de slagen en verwondingen aan derden en de door appellant zelf opgelopen slagen en verwondingen voortspuiten uit hetzelfde ongeval; zo dit ongeval zijn oorzaak niet vindt in de dronkenschap in zover het slagen en verwondingen aan een derde heeft toegebracht, zulks natuurlijk ook het geval moet zijn in zover het verwondingen heeft teweeggebracht aan appellant zelf», waaruit volgt dat het arrest niet regelmatig met redenen is omkleed (schending van artikel 97 van de Grondwet):

Overwegende dat de artikelen 418 en 420 van het Strafwetboek het gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg niet strafbaar stellen in zover het verwondingen heeft veroor-

zaakt bij degene die de fout heeft begaan; dat aldus de Correctionele Rechtbank te Namen, om de tegen eiser aanhangige telastleggingen te beslechten, geen kennis moest nemen van de oorzaak van de letsels die deze laatste persoonlijk had opgelopen;

Overwegende dat, door, om uitspraak te doen over de rechtsvordering van verweerster, de oorzaak van de verwondingen van de dader van dit misdrijf te zoeken in hetzelfde ongeval als dat waarvoor hij aansprakelijk werd verklaard en dat aan derden verwondingen heeft toegebracht, het arrest uitspraak doet over een betwisting waarvan de bestanddelen vreemd zijn aan de bij de artikelen 418 en 420 van het Strafwetboek geregelde materie en, derhalve, het begrip van gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg als bedoeld in artikel 418 van het Strafwetboek niet heeft kunnen miskennen of het gezag van het gewijsde van de correctionele rechtbank schenden;

Overwegende dat het arrest, door, om de omstandige redenen van de eerste rechter die het overneemt, onderscheid te maken tussen het gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg dat de door de derden opgelopen letsels heeft veroorzaakt en datgene dat de letsels heeft doen ontstaan die de dader van dit misdrijf persoonlijk heeft opgelopen, passend heeft geantwoord op de in het middel overgenomen conclusie;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt eiser in de kosten.

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 26 oktober 1971.

Voorzitter : M. C. Louveaux.

Raadsheren : MM. G. Halleman, M. Naulaerts (verslaggever), M. Châtel en R. Janssens.

Advocaat-generaal : M. E. Krings.

Advocaten : Mrs. A. Bayart en R. Philips.

Deskundigenonderzoek. — In strafzaken. — Eed van de deskundige. — Formule.

De formule van de deskundigeneed, zoals zij in art. 44 Sv. is vastgelegd, is geen sacramentele formule en de door de wet bepaalde termen mogen vervangen worden door gelijkbetekenende termen, mits zij alle uit de wettelijke eed voortspuitende verplichtingen opleggen.

Gennen e.a. t. / Lenz e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 27 mei 1971 door het Hof van beroep te Gent gewezen;

I. Wat betreft de voorziening van Gennen Claude, beklagde:

A. In zover zij gericht is tegen de beslissing over de strafvordering:

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet en 44 van het Wetboek van strafvordering, gewijzigd door de wetten van 3 juli 1957 en 27 maart 1970,

doordat het bestreden arrest eerste eiser op strafrechtelijk en op burgerlijk gebied veroordeelt hierbij steunende op het deskundig verslag van 23 februari 1971 van ingenieur Verplancke, aangesteld als deskundige bij arrest van 26 november 1970, en deze beslissing laat

steunen op de beschouwing dat eiser in zijn conclusie de nietigheid van dit verslag inriep om de redenen dat de eedformule, voorkomende achteraan het verslag, niet overeenstemde met de desbetreffende opdracht van voormeld tussenarrest, dat zich bedient van de bewoordingen « voorafgegaan door de wettelijke eedformule », dat deze opwerping in rechte niet opging, dat de schriftelijke eedformule voorkomend in het deskundig verslag rechtsgeldig is en conform aan de wet van 27 maart 1970, wijzigende artikel 44 van het Wetboek van strafvordering,

terwijl, eerste onderdeel, artikel 44 van het Wetboek van strafvordering, zowel vóór als na zijn wijziging door de wet van 27 maart 1970, voorschrijft dat de eed zou afgelegd worden in de volgende bewoordingen: « Ik zweer mijn taak naar eer en geweten nauwgezet en eerlijk te vervullen; zo helpe mij God »; dat voormelde deskundige de eed achteraan op zijn verslag heeft aangebracht in de volgende bewoordingen: « Ik zweer mijn taak naar eer en geweten nauwgezet en eerlijk te hebben vervuld; zo helpe mij God »; dat nu de wet voorschrijft onder eed een belofte af te leggen zijn taak naar behoren te zullen vervullen, dit niet gelijkstaat met een verklaring onder eed dat men zijn taak naar behoren heeft vervuld, zodat de door de deskundige afgelegde eed niet conform is met wat artikel 44 van het Wetboek van strafvordering vereist;

tweede onderdeel, de eisers, in hun conclusie vóór het Hof van beroep, ten eerste hadden laten gelden dat de door de deskundige afgelegde eed niet overeenstemde met de opdracht vervat in hun tussenarrest van 26 november 1970, en ten tweede hadden laten gelden dat de door de deskundige gebruikte eedformule niet overeenstemde met die welke opgelegd is door artikel 44 van het Wetboek van strafvordering, en het bestreden arrest het tweede verwijt door de eisers tegen het deskundig verslag uitgebracht, onbeantwoord heeft gelaten, welk gebrek aan antwoord gelijkstaat met een gebrek aan de door artikel 97 van de Grondwet vereiste motivering:

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat de formule van de deskundigeneed, zoals zij in artikel 44 van het Wetboek van strafvordering vastgelegd is, geen sacramentele formule is en dat de door de wet bepaalde termen mogen vervangen worden door gelijkbetekenende termen, mits zij alle uit de wettelijke eed voortvloeiende verplichtingen opleggen;

Overwegende dat de door de deskundige gebezigde formule « Ik zweer mijn taak naar eer en geweten nauwgezet en eerlijk te hebben vervuld; zo helpe mij God » gelijkstaat met die welke bedoeld artikel 44 voorschrijft;

Dat immers de bevestiging, onder eed, door een deskundige dat hij zijn taak naar eer en geweten nauwgezet en eerlijk « heeft vervuld », het vervullen van even ruime verplichtingen impliceert als die welke hij op zich neemt wanneer hij onder eed bevestigt zijn taak naar eer en geweten nauwgezet en eerlijk te « zullen vervullen »;

Dat het onderdeel naar recht faalt;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat het arrest de conclusie van eiser beantwoordt door te beslissen « dat de schriftelijke eedformule voorkomend in het deskundig verslag conform de wet van 27 maart 1970 is (wijzigende het artikel 44 van het Wetboek van strafvordering);

Dat het onderdeel feitelijke grondslag mist;

En overwegende dat de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is;

.....

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 1 februari 1973.

Voorzitter: M. Valentin.

Raadsheer-verslaggever: Baron Richard.

Advocaat-generaal: M. Charles.

Advocaten: Mrs. De Bruyn en Simont.

**Gemeente. — Zorg voor de verkeersveiligheid. — Op rijks-
wegen in de gemeente. — In gebreke blijven van de
Staat. — Verplichting voor de gemeente. — Terugvor-
dering van de gemaakte kosten. — Grond. — Art. 1382
B.W.**

*De verplichting van de gemeenteoverheid om, krachtens art. 3, 1, van titel XI van het Decreet van 16-24 augustus 1790, te zorgen voor veilig verkeer op de openbare wegen is zelfs van toepassing op het deel van die rijks-
wegen dat door de gemeente loopt.*

Het feit dat volgens art. 10 Wegverkeerswet de politie over het wegverkeer niet valt onder de bepalingen van de decreten van 14 december 1789, 22 december 1789 en 16-24 augustus 1790, voor zover die politie toepasselijk is op blijvende of periodieke toestanden, ontslaat de gemeente niet van haar verplichting te zorgen voor de verkeersveiligheid en persoonlijk in de plaats van de wettelijke beheerder van de wegen, die in gebreke is gebleven, de nodige maatregelen te nemen tot het herstel van het veilig verkeer op haar grondgebied.

*Nu de rechter vaststelt dat de kosten om een gevaarlijke toestand op een rijksweg te signaleren door een gemeente slechts gemaakt werden om de schuldige nalatigheid van de Staat te verhelpen, beslist hij wettelijk op grond van art. 1382 B.W., dat de rechtsoverheid van de gemeente tot terugbetaling van die kosten ge-
grond is.*

Belgische Staat t./ Stad Luik.

Gelet op het bestreden vonnis, op 15 november 1971 in laatste aanleg gewezen door het Vrederecht van het tweede kanton te Luik;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 50 van het decreet van 14 december 1789 betreffende de samenstelling der gemeenten, 2, inzonderheid 9°, van het decreet van 22 december 1789 betreffende de samenstelling van de primaire en van de administratieve vergaderingen, 1 en 3, inzonderheid 1°, van het decreet van 16-24 augustus 1790 op de rechterlijke organisatie, 1315, 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek, 10, 13, 14, 17 van de wetten op de politie van het wegverkeer, gecoördineerd bij koninklijk besluit van 16 maart 1968, en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis eiser veroordeeld heeft om aan verweerster 2.050 frank, de kosten van enkele kleine signalisatiewerken door haar uitgevoerd op de rijkswegen, te betalen, op grond dat verweerster verplicht is de veiligheid te verzekeren van degenen die de wegen op haar grondgebied gebruiken; dat de Staat het beheer heeft van zijn eigen wegen; dat, ingeval de Staat zijn verplichting zijn wegen te beheren en ze ongevaarlijk te maken voor de weggebruikers, niet nakomt, verweerster een eigen verplichting heeft, met name het gevaar te signaliseren, ten einde te vermijden dat de weggebruikers op het grondgebied van haar gemeente nadeel ondervinden; dat wanneer zij deze verplichting niet nakomt, zij aansprakelijk kan worden gesteld; dat zulks voor de verweerster die haar verplichting heeft nagekomen, niet het verbod insluit zich op degene die zijn verplichting niet heeft nagekomen, te verhalen door terugbetaling te vorderen van de uitgaven

die de niet-nakoming van de beheersverplichtingen voor haar heeft meegebracht; dat verweerster weliswaar in dat geval niet optreedt als zaakwaarnemer van de Staat, maar als uitvoerder van een eigen verplichting, maar dat die verplichting voor haar geen kosten zou hebben meegebracht indien de Staat geen fout had begaan en dat dientengevolge, op grond van de algemene rechtsbeginselen en in het bijzonder van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek, moet worden vastgesteld dat de eis ontvankelijk en gegrond is,

terwijl die redenen, die onduidelijk zijn ten aanzien van de oorzaak en de aard van de signalisatiewerken door verweerster op de rijkswegen uitgevoerd, in het onzekere laten of verweerster die werken regelmatig heeft uitgevoerd krachtens en binnen de grenzen van de wettelijke verplichting die de gemeenten, met toepassing van de decreten van 14 december 1789, 22 december 1789 en 16-24 augustus 1790, hebben om te zorgen voor veilig en gemakkelijk verkeer op de openbare wegen aangelegd op hun grondgebied, dan wel die werken heeft uitgevoerd om een gemis van of een gebrek aan signalisatie van «blijvende of periodieke toestanden» van de rijkswegen die, naar zij oordeelde, een gevaar opleverden voor het verkeer, maar die zij nochtans niet verplicht was te verhelpen, aangezien de politie over het wegverkeer, voor zover deze van toepassing is op blijvende of periodieke toestanden, volgens artikel 10 van de gecoördineerde wetten op de politie van het wegverkeer niet valt onder de bepalingen van voornoemde decreten, en terwijl aan de hand van de redenen van het bestreden vonnis die deze onzekerheid laten bestaan, de wettelijkheid niet kan worden nagegaan van de beslissing waarbij aan verweerster het recht wordt verleend om van eiser betaling te verkrijgen van de kosten van genoemde werken, welk recht dat volgens het vonnis gegrond is op de algemene rechtsbeginselen, die niet nader verduidelijkt worden, en inzonderheid op artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek, niet kan bestaan dan in de hierboven vermelde eerste hypothese, te weten in geval van schuldige nalatigheid van eiser, maar niet bestaat in de tweede hypothese waarin verweerster wettelijk vrijgesteld was van elke verplichting om op te treden (schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek, en 10 van de wetten betreffende de politie van het wegverkeer gecoördineerd op 16 maart 1968),

terwijl uit de artikelen 10, 13, 14 en 17 van de gecoördineerde wetten op de politie van het wegverkeer volgt dat, voor zover de signalisatiewerken van verweerster op de rijkswegen betrekking hebben op blijvende toestanden van die wegen, verweerster, die wettelijk niet verplicht was en evenmin bevoegd was om zodanige signalisatiewerken op rijkswegen uit te voeren, zelf de lasten ervan moet dragen, zonder tegen de Staat een recht van verhaal te bezitten op grond van de bepalingen van de decreten van 14 december 1789, 22 december 1789 en 16-24 augustus 1790 en op artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek, zodat het bestreden vonnis, dat zijn beslissing doet steunen op die wettelijke bepalingen en bovendien op de algemene rechtsbeginselen, die het niet nader verduidelijkt, eiser zonder geldige reden veroordeeld heeft tot betaling van 580 frank en 450 frank, onderscheidenlijk door verweerster gevorderd als kosten van de werken tot signalisatie van de betonnen boord die de twee rijbanen scheidt van de trechter «Petit-Paradis» en van de trechter van de quai de Rome ter hoogte van de rue de Harlez ten gevolge van de onvoldoende en gebrekkige signalisatie door eiseres aangebracht (schending van alle wettelijke bepalingen die in het begin van het middel zijn aangehaald),

terwijl, indien het gaat om signalisatiewerken die verweerster op rijkswegen regelmatig heeft uitgevoerd tot nakoming van haar verplichting krachtens de genoemde

decreten van 1789 en 1790 om te zorgen voor veilig en gemakkelijk verkeer op de openbare wegen op haar grondgebied aangelegd, verweerster in dat geval slechts haar eigen verplichting heeft nagekomen, waarvan de verantwoordelijkheid en de lasten op haar rusten en voor de uitvoering waarvan zij wettelijk geen verhaal heeft tegen de Staat, behalve in geval van behoorlijk bewezen schuld of schuldige nalatigheid die aan de diensten van de rijkswegen te wijten zijn en niet kunnen worden vermoed op grond van het feit alleen dat de gemeente tussenbeide is gekomen, zodat het bestreden vonnis eiser wettelijk niet heeft kunnen veroordelen om de door verweerster gevorderde geldsommen te betalen, uitgaande van de onderstelling dat deze slechts heeft moeten optreden ten gevolge van een fout van de Staat en die fout afleidende uit het enkele feit dat verweerster de desbetreffende signalisatiewerken heeft uitgevoerd en dat de diensten van de rijkswegen die deze werken eventueel hadden moeten verrichten, ze niet hebben uitgevoerd vóór haar (schending van de artikelen 50 van het decreet van 14 december 1789, 2 van het decreet van 22 december 1789, 1 en 3, 1°, van het decreet van 16-24 augustus 1790, 1315, 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet);

Wat het eerste onderdeel betreft;

Overwegende dat het vonnis ondubbelzinnig vaststelt dat verweerster van eiser de betaling vordert van de kosten der signalisatiewerken die zij heeft uitgevoerd op diens wegen welke over haar grondgebied lopen, dat zij aldus haar persoonlijke verplichting te zorgen voor veilig verkeer op deze wegen heeft uitgevoerd, doch de schuldige nalatigheid heeft verholpen van de wettelijke beheerder van deze wegen, die verzuimd had gevaarlijke toestanden waarvan hij het bestaan erkende, op voldoende wijze te signaleren;

Dat het eerste onderdeel van het middel op een onjuiste lezing van het vonnis berust en derhalve feitelijke grondslag mist;

Wat het tweede onderdeel betreft;

Overwegende dat de verplichting van de gemeente-overheid om, krachtens artikel 3, 1°, titel XI, van het decreet van 16-24 augustus 1790, te zorgen voor veilig verkeer op de openbare wegen, van toepassing is zelfs op het deel van die rijkswegen dat door de gemeente loopt;

Overwegende dat het feit dat, volgens artikel 10 van de gecoördineerde wegverkeerswetten, de politie over het wegverkeer niet valt onder de bepalingen van de decreten van 14 december 1789, 22 december 1789 en 16-24 augustus 1790, voor zover die politie toepasselijk is op blijvende of periodieke toestanden, de gemeenteoverheid niet ontslaat van haar verplichting te zorgen voor de verkeersveiligheid en persoonlijk in de plaats van de wettelijke beheerder van de wegen, die in gebreke is gebleven, de nodige maatregelen te nemen tot herstel van het veilig verkeer op haar grondgebied; dat die plicht van de gemeenteoverheid voorgaat boven de verdeling van de beheersbevoegdheden inzake de politie over het wegverkeer door de in dit onderdeel vermelde artikelen van de desbetreffende gecoördineerde wetten;

Dat het tweede onderdeel van het middel naar recht faalt;

Wat het derde onderdeel betreft;

Overwegende dat de rechter de schuld van eiser niet afleidt uit het enkele feit dat verweerster is opgetreden; dat, blijkens de conclusie van eiser en de vaststellingen van het Hof de Staat erkende dat er op zijn wegen gevaarlijke toestanden waren die hij niet voldoende had gesignaleerd, en zich ertoe beperkte te stellen dat verweerster door het uitvoeren van de werken die zij had verricht, slechts haar persoonlijke verplichting had nagekomen en derhalve niet gerechtigd was terugbetaling te vorderen van de gemaakte kosten;

Overwegende dat de rechter regelmatig heeft vastgesteld vaarlijkheid dat die kosten slechts gemaakt waren om de schulddige nalatigheid van eiser te verhelpen, zodat hij op grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek, wettelijk beslist heeft dat de rechtsvordering van verweerster gegrond was ;

Dat het derde onderdeel van het middel niet kan worden aangenomen ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;
Veroordeelt eiser in de kosten.

NOOT. — Zie, m.b.t. de aansprakelijkheid van de gemeente op grond van art. 3, 1° van titel XI van het Decreet van 16-24 augustus 1790 op een ogenblik dat art. 10 Wegverkeerswet nog niet van kracht was : Cass. 14 april 1969, *R.W.*, 1969-1970, 121, met conclusie van procureur-generaal Ganshof van der Meersch.

Zie, over de verplichting van de Staat en van de gemeente om de schade te vergoeden als ze te kort geschoten zijn in hun verplichting te waken voor de veiligheid van de gebruikers van de openbare weg, en over het onderling verhaal betreffende de verplichting om tot de vergoeding bij te dragen : Cass., 5 september 1969, *R.W.*, 1969-1970, 157.

Vgl. art. 113, laatste lid, Verkeersreglement, betreffende het signaleren van verkeersbelemmeringen. Zie het geval behandeld door Hof Brussel, 4 december 1963, *Pas.*, 1965, II, 36 : een door een aannemer in het leven geroepen verkeersbelemmering was niet gesignaleerd ; het Hof zegt, dat de tekortkoming vaststaat van de aannemer aan de hem in hoofddorde, en van de Staat aan de hem in subsidiaire orde opgelegde signalatieverplichting. Art. 113, in fine, doelende op degene die de belemmering in het leven geroepen heeft, zegt inderdaad : « ingeval deze laatste in gebreke blijft ». De aansprakelijkheid van de aannemer en van de Staat wordt door het Hof als volgt geformuleerd : « het samenlopen van het gezamenlijk verzuim van de aannemer en de Staat was de oorzaak van het ongeval, zodat hunne elkhellijke verantwoordelijkheid in het gedrang komt ». Het is interessant te noteren, dat in de tussen de Staat en de aannemer gesloten aannemingsovereenkomst een beding voorkwam, waarbij de aannemer de Staat vrijtekende voor aansprakelijkheid in verband met de signalatie, welk beding civielrechtelijk geldig is, maar aan de schadelijder niet kan tegengeworpen worden. Het is duidelijk dat de Staat, wanneer hij bij het in gebreke blijven van de aannemer zelf de nodige verkeerstekens had aangebracht, de kosten hiervan op de aannemer kon verhalen, zelfs indien desbetreffend geen beding in de overeenkomst voorkwam.

C.

RAAD VAN STATE

6e Kamer. — 19 juli 1972.

Voorzitter : M. L. Moureau.
Staatsraden : Mevr. Ciselet en M. Tapie.
Eerste Auditeur : M. Debra.
Advokaten : Mrs. Putzeys en Leurquin.

Rijksonderwijs. — Aanwijzingen en mutaties. — Bekwaamheidsvereisten.

Artikel 8 van het K.B. van 22 april 1969 en de artikelen 4 en 6 van het K.B. van 2 oktober 1968 maken geen onderscheid tussen algemene vakken van het in athe-

nea en lycea verstrekte secundair onderwijs en algemene vakken van het in andere inrichtingen van de lagere secundaire graad verstrekte lager secundair onderwijs.

Artikel 8, 1 van het K.B. van 22 april 1969 volgens hetwelk een geaggregeerde van het secundair onderwijs van de hogere graad benoemd kan worden in de lagere graad van koninklijke athenea en lycea, op gelijke voet met een geaggregeerde van het secundair onderwijs van de lagere graad strekt ertoe de leraars die zulks wensen volledige leeropdrachten te bezorgen bij een inrichting die een hogere en een lagere cyclus omvat.

Het K.B. van 1 december 1970 stelt de weddeschalen van de leraars vast aan de hand van hun diploma en niet naar gelang van de inrichting waar ze hun ambt uitoefenen.

Uit de gegevens van het arrest blijkt dat volgens artikel 32 van het K.B. van 22 maart 1969 een geaggregeerde van het middelbaar onderwijs van de lagere graad die zijn functie uitoefent in een andere onderwijsinrichting dan een koninklijk atheneum of lyceum en die verzoekt om zijn mutatie naar een koninklijk atheneum of lyceum, voorrang geniet op een personeelslid dat tot de stage is toegelaten.

Uit de artikelen 7 en 8 van het K.B. van 30 april 1969 blijkt ook dat een geaggregeerde van het middelbaar onderwijs van de lagere graad die zijn functie uitoefent in een andere onderwijsinrichting dan een koninklijk atheneum of lyceum, en die verzoekt om zijn mutatie naar een koninklijk lyceum of atheneum, voorrang heeft op de leraar die reeds zijn functie in een koninklijk atheneum of lyceum uitoefent doch een kleinere anciënniteit heeft.

Wattier en Braibant t./ Belgische Staat, minister van Nationale Opvoeding.

Arrest nr. 15.457.

Gezien het op 19 oktober 1970 ingediende verzoekschrift, waarbij Josette Wattier, echtgenote van Deworme, de nietigverklaring vordert van de ministeriële beslissingen die vanaf 1 september 1970 drie betrekkingen van leraar algemene vakken aan het koninklijk atheneum te Virton toekennen, onderscheidenlijk :

— bij wege van mutatie aan Fernand Denis, vastbenoemd personeelslid bij het koninklijk atheneum van Bertrix,

— bij wege van werving, aan de tot de stage toegelaten personeelsleden Rolande Brunson- Tydat en Michel Vieujean ;

Gezien het op 19 oktober 1970 ingediende verzoekschrift, waarbij Michèle Braibant, echtgenote van Piquard, de nietigverklaring van dezelfde beslissingen vordert ;

Overwegende dat de verzoeksters verklaren, dat zij van de bestreden beslissingen telefonisch op de hoogte zijn gebracht de 21e augustus 1970 ; dat de tegenpartij dit niet betwist ;

Overwegende dat een bericht nr. 12/70 in het Belgisch Staatsblad van 28 april 1970 vier bij wege van mutatie toe te kennen betrekkingen van leraar algemene vakken in het secundair onderwijs van de lagere graad aan het koninklijk atheneum te Virton vacant heeft verklaard ; dat de verzoeksters, die geaggregeerden van het middelbaar onderwijs van de lagere graad zijn, bij aangetekende brieven van 30 april 1970 om hun mutatie naar een van die betrekkingen hebben verzocht ; dat Josette Wattier onderwijs gaf aan het Rijkstechnisch Instituut te Libramont, en Michèle Braibant aan het Rijkstechnisch Instituut te Musson ;

Overwegende dat de verzoeksters in een eerste middel, gericht tegen de benoemingen bij wege van toelating tot de stage van Rolande Brunson en van Michel Vieujean, de

schending aanvoeren van artikel 32 van het koninklijk besluit van 22 maart 1969 tot vaststelling van het statuut van de leden van het bestuurs- en onderwijzend personeel, van het opvoedend hulppersoneel, van het paramedisch personeel der inrichtingen voor kleuter-, lager-, buitengewoon, middelbaar, technisch kunst- en normaalonderwijs van de Staat, alsmede der internaten die van deze inrichtingen afhangen en van de leden van de inspectiedienst die belast is met het toezicht op deze inrichtingen; dat de bestreden beslissingen volgens hen betrekkingen van een wervingsambt, bij wege van toelating tot de stage of in tijdelijk verband hebben toegekend, terwijl betrekkingen van een wervingsambt, krachten de in het middel aangevoerde bepaling, alleen dan bij wege van toelating tot de stage kunnen worden toegekend wanneer zij niet bij wege van mutatie toegekend zijn kunnen worden, dat gegadigden, onder wie de verzoeksters, zich hadden aangemeld, die voldeden aan de eisen om de betrekkingen bij wege van mutatie toegewezen te krijgen;

Overwegende dat artikel 32 van het koninklijk besluit van 22 maart 1969 stelt: » Een vacant wervingsambt mag slechts door toelating tot de stage worden toegewezen indien het niet door mutatie kon geschieden. Mutaties hebben plaats op de door Ons vastgestelde wijze »;

Overwegende dat de verzoeksters in een tweede middel, gericht tegen de benoeming bij wege van mutatie van Fernand Denis, zich beroepen op de schending van de artikelen 7 en 8 van het koninklijk besluit van 30 april 1969 tot vaststelling van de modaliteiten inzake de mutaties van het bestuurs- en onderwijzend personeel, van het opvoedend hulppersoneel, van het paramedisch personeel van de onderwijsinrichtingen van de Staat en van de leden van de inspectiedienst die belast zijn met het toezicht op deze inrichtingen; dat zij doen gelden dat de Minister bij de bestreden beslissing een vacante betrekking bij wege van mutatie heeft toegekend aan een personeelslid dat niet op de eerste plaats stond in de rangschikking volgens de dienst- en ambtsanciënniteit terwijl de verzoeksters én meer dienstanciënniteit en meer ambtsanciënniteit dan Fernand Denis telden, dat de tegenpartij wegens het dwingend karakter van het in het middel aangehaalde artikel 8, verplicht was, op straffe van machtsoverschrijding, om iedere vacante betrekking bij wege van mutatie toe te kennen aan een personeelslid dat de eerste plaats inneemt in de rangschikking volgens de dienst- en ambtsanciënniteit;

Overwegende dat het koninklijk besluit van 30 april 1969 in artikel 7 stelt: » Voor ieder van de te begeven betrekkingen worden de personeelsleden, die regelmatig een mutatieaanvraag hebben ingediend en de vereiste voorwaarden vervullen, gerangschikt naar de door hen in het Rijksonderwijs op datum van 1 april van het lopende jaar verworven dienstanciënniteit. Bij gelijke dienstanciënniteit, wordt voorrang verleend aan het personeelslid, dat de grootste anciënniteit telt in het wervingsambt, waarvoor hij een mutatieaanvraag ingediend heeft »; en in artikel 8: » De Minister wijst bij mutatie iedere te begeven betrekking toe aan het personeelslid, dat in de bij artikel 7 bedoelde rangschikking de eerste plaats bekleedt »;

Overwegende dat de tegenpartij op de middelen van de verzoekster antwoordt, dat deze niet voldoen aan de bij artikel 1 van het koninklijk besluit van 30 april 1969 gestelde voorwaarde, met name titularis zijn van een wervingsambt van leraar algemene vakken in het secundair onderwijs van de lagere graad van de koninklijke atheneum en lycea, dat de verzoeksters weliswaar leraar algemene vakken waren in het secundair onderwijs van de lagere graad maar niet in dienst waren in de lagere graad van een koninklijk atheneum of lyceum, dat het onderscheid dat wordt gemaakt tussen het secundair onderwijs van de lagere graad en het secundair onderwijs van de lagere graad in koninklijke atheneum en lycea zijn grondslag vindt in artikel 8 van het koninklijk besluit van 22 april 1969, hetwelk voor het eerste

geval een diploma van geaggregeerde van het lager secundair onderwijs, en voor het tweede geval het diploma hetzij van geaggregeerde van het hoger secundair onderwijs, hetzij van geaggregeerde van het lager secundair onderwijs eist, dat de oproep tot gegadigden bij het bericht nr. 12/70 ook een onderscheid maakte tussen de hiervoren genoemde ambten, overeenkomstig artikel 1, eerste lid, van het koninklijk besluit van 30 april 1969, dat de ambten van leraar algemene vakken in de middelbare scholen of in het technisch onderwijs verschillen van die welke worden uitgeoefend in de lagere graad van de koninklijke atheneum en lycea, dat de mutatie als leraar algemene vakken van een middelbare of technische school naar de lagere graad van een koninklijk atheneum of lyceum of omgekeerd niet mogelijk is wegens het verschil van de vereiste bekwaamheidsbewijzen;

Overwegende dat artikel 1 van het koninklijk besluit van 30 april 1969 onder meer stelt: » de op 1 april van elk jaar in de wervingsambten te begeven betrekkingen worden door de Minister ter kennis gebracht van de in het Rijksonderwijs vastbenoemde personeelsleden... » en: » de betrekkingen kunnen bij mutatie toegewezen worden aan de vastbenoemde personeelsleden, die titularis zijn van een wervingsambt... »;

Overwegende dat artikel 8 van het koninklijk besluit van 22 april 1969 stelt:

« De bekwaamheidsbewijzen vereist voor de hierna vermelde ambten die de leden van het bestuurs- en onderwijzend personeel in het secundair onderwijs van de lagere graad mogen uitoefenen, worden vastgesteld als volgt:

1. leraar algemene vakken: het diploma van geaggregeerde voor het lager secundair onderwijs.

» In het secundair onderwijs van de lagere graad, georganiseerd in de koninklijke atheneum en lycea;

a) het diploma van geaggregeerde voor het hoger secundair onderwijs

of

b) het diploma van geaggregeerde voor het lager secundair onderwijs;

..... »;

Overwegende dat de verzoeksters antwoorden dat het door de tegenpartij gemaakte onderscheid tussen koninklijke atheneum en lycea enerzijds en de overige inrichtingen van de lagere secundaire graad anderzijds op geen enkele wets- of verordeningstekst berust; dat artikel 8 van het koninklijk besluit van 22 april 1969 waarop de Minister steunt, er alleen maar toe strekt het ook geaggregeerden van het secundair onderwijs van de hogere graad mogelijk te maken, op gelijke voet als geaggregeerden van het secundair onderwijs van de lagere graad benoemd te worden in het aan atheneum en lycea verstrekte lager secundair onderwijs, dat noch artikel 4 van het koninklijk besluit van 2 oktober 1968, dat de ambten der leden van het onderwijzend personeel van de Staat vaststelt en rangschikt, noch artikel 6, dat de wervingsambten bepaalt, een onderscheid in het middelbaar onderwijs maken naar gelang van de inrichting waar de lessen worden gegeven, dat de tegenpartij aan de verordenende bepalingen een kwalificatie toevoegt in de vorm van een nieuwe, niet in de verordeningen voorkomende benoemingsvoorwaarde, wat neerkomt op machtsoverschrijding;

Overwegende dat de tegenpartij in haar laatste memorie aanvoert, dat uit artikel 1 van het koninklijk besluit van 30 april 1969 duidelijk blijkt dat de mutatie van een personeelslid alleen mogelijk is tussen betrekkingen van eenzelfde ambt » en dat het ambt van leraar algemene vakken in het aan middelbare en technische scholen verstrekte secundair onderwijs van de lagere graad formeel verschilt van dat van leraar algemene vakken in de lagere graad van koninklijke atheneum en lycea » dat « dit zonder meer duidelijk is wanneer men de bepalingen van artikel 6 van het koninklijk besluit van 2 oktober 1968 in verband brengt

met die van artikel 8 van het koninklijk besluit van 22 april 1969 tot vaststelling van de vereiste bekwaamheidsbewijzen... » ; dat, « als beide ambten dezelfde waren en dus een zelfde wervingsambt vormden, met mogelijkheid van mutatie van de ene betrekking naar de andere, ook de diploma-eisen dezelfde zouden zijn », « en de ambten dus op één wijze bezoldigd zouden moeten worden... », dat « het koninklijk besluit van 1 december 1970 tot vaststelling van de weddeschalen van de graden van het personeel van het Rijksonderwijs dat onderscheid eveneens bevestigt », dat « dit besluit daarom in artikel 4, § 1, spreekt van de bezoldigingen voor het ambt van leraar algemene vakken uitgeoefend in de inrichtingen voor secundair onderwijs van de lagere graad (lagere graad van de koninklijke atheneum en lycea) volgens de diploma's, in artikel 4, § 2, van de bezoldigingen voor het ambt van leraar algemene vakken in de inrichtingen voor secundair onderwijs van de lagere graad, buiten de lagere graad van de koninklijke atheneum en lycea... », dat « de weddeschalen van de graden van het onderwijzend personeel van de Staat zijn vastgesteld zoals is bepaald bij artikel 6 van het koninklijk besluit van 15 april 1958 tot vaststelling van de bezoldigingsregeling van dat personeel, met inachtneming van de belangrijkheid van het ambt dat normaal overeenstemt met de waarde van elk der diploma's of bekwaamheidsbewijzen die toegang verlenen tot die graad... », dat « dit de zin is van het bericht betreffende de mutatie naar de betrekkingen van leraar algemene vakken in het secundair onderwijs van de lagere graad (met uitsluiting van de lagere graad van koninklijke atheneum en lycea), dat onder nr. 10/70 in het Belgisch Staatsblad van 28 april 1970 is bekendgemaakt en van het bericht betreffende de mutatie naar de betrekkingen van leraar algemene vakken in het secundair onderwijs van de lagere graad (lagere graad van koninklijke atheneum en lycea), bekendgemaakt onder nr. 12/70 in het Belgisch Staatsblad van 28 april 1970... » ;

Overwegende dat in artikel 8 van het koninklijk besluit van 22 april 1969 of in de artikelen 4 en 6 van het koninklijk besluit van 2 oktober 1968 vergeefs gezocht zou worden naar het onderscheid dat er volgens de tegenpartij gemaakt wordt tussen algemene vakken van het in atheneum en lycea verstrekte lager secundair onderwijs en algemene vakken van het in andere inrichtingen van de lagere secundaire graad verstrekte lager secundair onderwijs ; dat de bepaling volgens welke een geaggregeerde van het secundair onderwijs van de hogere graad benoemd kan worden in de lagere graad van koninklijke atheneum en lycea op gelijke voet met een geaggregeerde van het secundair onderwijs van de lagere graad, ertoe strekt de leraars die zulks wensen volledige leeropdrachten te bezorgen bij een inrichting die een hogere en een lagere cyclus omvat ; dat men in het voorafgaande, zonder de betekenis ervan geweld aan te doen, niet de dwingende regel kan zien welke de tegenpartij eruit afleidt ;

Overwegende dat het koninklijk besluit van 1 december 1970 de weddeschalen van de leraars vaststelt aan de hand van hun diploma en niet naar gelang van de inrichting waar ze hun ambt uitoefenen ; dat die bezoldiging het onderscheid dat de Minister erin meent te zien, niet wettigt ;

Overwegende dat de verzoeksters voldeden aan de eisen om de vacante betrekkingen bij mutatie toegewezen te krijgen : dat het eerste middel gegrond is ;

Overwegende dat niet wordt betwist dat de verzoeksters meer anciënniteit hadden dan Fernand Denis en derhalve beter gerangschikt waren ; dat hun krachtens de bepalingen van de artikelen 7 en 8 van het koninklijk besluit van 30 april 1969 de voorkeur moest worden gegeven bij het toekennen van de betrekking ; dat het tweede middel gegrond is,

Besluit :

Vernietigd worden de ministeriële beslissingen waarbij

vanaf 1 september 1970 drie betrekkingen van leraar algemene vakken bij het koninklijk atheneum te Virton worden toegekend : bij wege van mutatie aan Fernand Denis, bij wege van toelating tot de stage aan Rolande Brunson-Tydgat en aan Michel Vieujeun.

(.....)

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

3e Kamer. — 20 juni 1972.

Voorzitter : M. Holvoet.

Raadsheren : MM. Vroomans en Slachmuylder.

Advocaten : Mrs. Blanckaert, J. Carnoy en Van Vaerenberg loco Spruyt.

Hoger beroep. — Tegen vonnis van faillietverklaring. — Onsplitsbaar geschil.

De betwistingen nopens de faillietverklaring maken een onsplitsbaar geschil uit.

De gedetailleerde die van het vonnis van faillietverklaring in hoger beroep komt, moet het hoger beroep niet alleen tegen de curator richten, maar ook tegen de schuldeiser die tot faillietverklaring heeft gedagvaard. Hij moet dat tijdig doen, d.w.z. binnen de bij art. 465 Faillissementswet bepaalde termijn. Het tweede lid van art. 1053 Ger. W. is hier niet toepasselijk, daar de schuldeiser die het faillissement uitgelokt heeft, niet als een medebelanghebbende partij kan beschouwd worden.

Nu bij ontstentenis van betekening van het bestreden vonnis de termijn van hoger beroep nog niet verstreken is, beveelt het Hof de heropening van het debat ten einde de partijen in de mogelijkheid te stellen de leemte van de rechtspleging aan te vullen.

P.V.B.A. Maral t./ Mr. Gillis Q.Q.

Gezien in regelmatige vorm overgelegd de door de wet vereiste gedingstukken en, onder meer, het arrest gewezen op 21 maart 1972 door deze Kamer van het Hof, waarbij de heropening van de debatten werd bevolen ;

Overwegend dat uit de inlichtingen door partijen in conclusies en in termen van pleidooi verstrekt, blijkt dat het vonnis aan appellante niet werd betekend en dat appellante tot hiertoe de N.V. Metalen Galler, schuldeiseres die in faillissement heeft gedagvaard, in hoger beroep niet heeft geroepen ;

Overwegend dat de curator de onontvankelijkheid van het hoger beroep pleit ;

Overwegend dat de appellante zich op artikel 1053, tweede lid van het Gerechtelijk Wetboek meent te mogen beroepen om, tot de sluiting van de debatten, het recht te hebben de schuldeiser in de zaak te betrekken ;

Overwegend dat de betwistingen nopens de faillietverklaring een onsplitsbaar geschil uitmaken (R.P.D.B. V° Appel en matière civile et commerciale, n° 137) ; dat het immers in dergelijke geschillen onmogelijk zou zijn tot de gezamenlijke tenuitvoerlegging van onderscheiden beslissingen over te gaan (artikel 31 van het Gerechtelijk wetboek) ;

Overwegend dat de gefailleerde, zoals iedere partij die in een onsplitsbaar geschil gewikkeld is en die een rechtsmiddel aanwendt, er toe gehouden is alle partijen die een belang hebben verdedigd dat met het zijne strijdig is, in de zaak op te roepen (artikel 1053, eerste lid van het Gerechtelijk wetboek ; Cass. 18/9/1947 ; Pas. I, 359 en nota R.H. ; Cass. 7/3/1957, Pas. I, 812 ; A. Fettweis, Indivisibilité du litige en droit judiciaire privé, J.T. 1971, 269, nrs. 10 en 13) ;

Overwegend dat het hoger beroep tegen het failliet-verklarend vonnis derhalve niet enkel tegen de curator moet gericht worden doch tevens ook tegen de schuld-eiser die in faillissement heeft gedagvaard (Brussel 27/5//1881, Pas. 1881, II, 265 en nota en Luik 31 mei 1884, Pas. 1884, II, 304);

Overwegend dat het hoger beroep bovendien tijdig d.w.z. binnen de beroepstermijn bepaald bij artikel 465 van het Wetboek van Koophandel moet ingesteld worden;

Overwegend dat artikel 1053, tweede lid van het Gerechtelijk wetboek niet toepasselijk is op de processuele verhoudingen tussen appellante en de partij N.V. Metalen Galler;

Dat deze bepaling immers enkel de medebelanghebben-de partijen betreft die voor gemeenverklaring van het te vellen vonnis, in onsplitsbare geschillen voor de sluiting der debatten moeten worden opgeroepen (Ch. van Reepinghen, Verslag over de gerechtelijke hervorming, blz. 417/418); dat de schuldeiser die het faillissement heeft uitgelokt bezwaarlijk als een medebelanghebbende partij kan aangezien worden;

Overwegende dat bij afwezigheid van betekening van het bestreden vonnis, de beroepstermijn niet verstreken is, zodat appellante steeds in de mogelijkheid verkeert het verzuim te herstellen; dat over de ontvankelijkheid van het hoger beroep in de huidige stand van de rechtspleging geen uitspraak kan worden gedaan;

Overwegende dat het Hof opnieuw de heropening van de debatten beveelt ten einde partijen in de mogelijkheid te stellen de leemte van de rechtspleging aan te vullen;

.....

HOF VAN BEROEP TE GENT

3e Kamer. — 5 februari 1971.

Voorzitter-verslaggever : M. G. Verhegge.
Raadsheren : MM. A. Dujardin en W. Carsau.
Advokaat-generaal : M. E. Bonte.
Advokaten : Mrs. M. Duerinck, Heyvaert en Van de Wiele

Hoger beroep. — Burgerlijke partij. — Herroeping van afstand van hoger beroep. — Ontvankelijk.

De burgerlijke partij kon de door haar gedane afstand van hoger beroep herroepen, zolang deze afstand door het Hof van beroep niet was gedecreteerd (zie nader het arrest).

O. M. en cs. Van Oost t. / De Ridder.

1. Over de ontvankelijkheid van het hoger beroep door de burgerlijke partijen ingesteld :

Overwegende dat de burgerlijke partijen en het Openbaar Ministerie tijdig en in rechtsgeldige vorm op 2.6.1970 hoger beroep hebben ingesteld ;

Overwegende dat de burgerlijke partijen op 10.6.1970 ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde verklaard hebben « afstand te doen van het hoger beroep ingesteld op 2.6.1970 » (stuk 31 van het dossier) ;

Overwegende dat de burgerlijke partijen bij akte van 15.10.1970 van gerechtsdeurwaarder J. Fritz Tmmersmans aan de beklaagde aangezegd, hem betekend hebben dat zij « de afstand van het beroep tegen het vonnis van de correctionele rechtbank te Dendermonde dd. 25.5.1970, en gedaan bij akte van de griffie te Dendermonde op 10.6.1970, terugtrekken en herroepen » ;

Overwegende dat uit de bewoordingen van de akte van afstand blijkt dat de burgerlijke partijen afstand deden van de aanleg, van de beroepsprocedure, en niet dat ze verzaakten aan hun vordering zelf tegen de beklaagde ;

dat de omstandigheid dat de beklaagde door de eerste rechter van de vervolging werd ontslagen — daar waar het Openbaar Ministerie tijdig en in rechtsgeldige vorm hoger beroep heeft ingesteld tegen dit vonnis — niet van die aard is dat de afstand welke door de burgerlijke partijen werd gedaan van het door haar ingestelde hoger beroep, onherroepelijk is ;

Overwegende dat de burgerlijke partijen de door haar gedane afstand van hoger beroep konden herroepen, zolang deze afstand door het Hof van beroep niet werd gedecreteerd ;

dat deze herroeping aldus ontvankelijk is, geen onwet-tige uitoefening van het recht tot het instellen van hoger beroep uitmaakt, en als gevolg heeft dat het aanvankelijke op 2.6.1970 ingestelde hoger beroep rechtsgeldig is en zijn devolutieve uitwerking heeft ;

2. Ten gronde, op strafrechtelijk gebied) :

(Bevestiging van het eerste vonnis).

(.....)

NOOT. — Zie in dezelfde zin : Brussel, 23 mei 1925, R.D.P., 1925, 927 ; G. Schuind, *Traité pratique de droit criminel*, 3e éd., II, blz. 352 ; A. Marchal en J. Jaspar, *Traité théorique et pratique de droit criminel*, II, 1099, n° 3328.

ARBEIDSRECHTBANK ANTWERPEN

3e Kamer. — 4 december 1972.

Voorzitter : M. Van Meel.

Rechters in sociale zaken : MM. Van der Smissen en Van Tommen.

Substituut Arbeidsauditeur : M. Gilliams.

Advocaten : Mrs. I. Clinck t. / Palmaerts (Loco P. Ickx).

Rechtsvordering. — Ontvankelijkheid. — Hoedanigheid.

De vordering tot betaling van R.M.Z.-bijdragen vanwege de werkgever vindt haar oorzaak in de verplichtingen van de werkgever tegenover de R.M.Z. De werknemer heeft niet de hoedanigheid om dergelijke vordering in te stellen, zodat de voorwaarde bedoeld bij artikel 17 van het Gerechtelijk Wetboek niet vervuld is en de eis derhalve niet ontvankelijk is.

Geluk contra P.V.B.A. Welding & Engineering Cie.

Overwegende dat de eis ertoe strekt verwerende partij te horen veroordelen tot betalen van de sommen van 3.575 fl. achterstallig loon, 1.200 fl. sociale voorzieningen, 471,84 fl. vakantiegeld en 298 fl. 1/4 dertiende maand, in totaal 5.544,84 fl. om te zetten in belgische munt aan de hoogste koers van de dag der betaling, te vermeerderen met de vergoedende intresten, de gerechtelijke intresten en de kosten van het geding ;

Overwegende dat het debat werd voorafgegaan door een poging tot minnelijke schikking overeenkomstig art. 734 G.W. doch dat partijen niet tot verzoening zijn gekomen ;

Overwegende dat eiseres, welke beweert door verweerster als bediende te zijn aangeworven geweest met indiensttreding op 5 april 1971 wegens de weigering van verweerster om haar vanaf de overeengekomen datum van 1 april 1971 tewerk te stellen, voor achterstallig salaris over de maanden april, mei en juni 1971, sociale voorzie-

ningen, vakantiegeld en pro rato dertiende maand de veroordeling vordert van laatstgenoemde tot het betalen van de tegenwaarde in belgische franken van 5.544,84 fl. ;

dat verweerster deze vordering betwist aanvoerend dat er tussen haar en eiseres nooit enige rechtsgeldige arbeidsovereenkomst is tot stand gekomen, doordat eiseres zou hebben geweigerd de ontwerp overeenkomst van 24 maart 1971 te ondertekenen ;

Overwegende dat voor het tot stand komen van een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur geen geschrift wordt vereist ;

dat het aangaan van een arbeidsovereenkomst in hoofde van een werkgever-handelaar een daad is van koophandel en inzake koophandel het bewijs van het bestaan van een verbintenis mag bewezen worden door alle middelen van recht, getuigen inbegrepen ;

Overwegende dat eiseres een geschrift voorbrengt gedagtekend van 24 februari 1971 waarin bevestigd wordt dat zij als privé-secretaresse per 1 april 1971 in dienst zal treden van verweerster en dit stuk naast de handtekening van eiseres zelf ook de handtekening draagt van de genaamde Verrijt, dewelke heer Verrijt namens de direktie van verweerster de brief ondertekende van 29 maart 1971 waarbij aan eiseres werd medegedeeld dat van haar diensten werd afgezien ;

dat eiseres bovendien een door verweerster zelf opgesteld en door de reeds vernoemde heer Verrijt voor verweerster ondertekend geschrift, dragende de hoofding « Arbeidsovereenkomst » en gedagtekend 24 maart 1971, voorbrengt ;

dat volgens dit laatste geschrift eiseres op 5 april 1971 in dienst zou treden ;

dat eiseres tenslotte ook het aangetekend schrijven voorlegt uitgaande van verweerster en waarin deze schrijft « Onze arbeidsovereenkomst van 24 maart 1971 is daarmee komen te vervallen » ;

dat deze drie geschriften in elk geval gewichtige, bepaalde en met elkaar overeenstemmende vermoedens voor het bestaan van een arbeidsovereenkomst tussen partijen doen ontstaan, en diezelfde vermoedens tussen partijen kunnen aangenomen worden conform de beschikkingen van artikel 1353 van het Gerechtelijk Wetboek ;

Overwegende dat uit het schrijven van 29 maart 1971 blijkt dat verweerster de tussen partijen tot stand gekomen arbeidsovereenkomst eenzijdig verbrak ;

dat in datzelfde schrijven geen dringende redenen worden aangehaald ter rechtvaardiging van de verbreking van de arbeidsovereenkomst ;

Overwegende dat iedere verbintenis om iets te doen wordt opgelost in schadevergoeding ingeval de schuldenaar de verbintenis niet nakomt (art. 1142 B.W.) ;

Overwegende dat de schuldeiser van de verbintenis welke wegens het niet nakomen van de verbintenis door de schuldenaar van deze laatste schadevergoeding vordert, het bestaan en de hoegrootheid van de schade moet bewijzen, wijl de bepalingen van artikel 20 van de samengeordende wetten betreffende de arbeidsovereenkomst niet van toepassing zijn ingeval van verbreking van de arbeidsovereenkomst vóór de uitvoering (Arb. Hof Luik 16-11-71, J.T.T. 31-5-72, 150 ; Arb. Rb. Brussel 21-6-72, J.T. 4-11-72, n° 4801, blz. 626) ;

dat eiseres niet bewijst door de verbreking van de arbeidsovereenkomst door verweerster schade te hebben geleden ;

dat de eis in schadevergoeding wegens die verbreking dan ook als ongegrond voorkomt ;

Overwegende dat waar eiseres nooit in dienst is geweest van verweerster en deze laatste derhalve nooit de hoedanigheid van werkgever heeft gehad tegenover eiseres, deze geen aanspraak maken kan op een loon dat zou zijn overeengekomen ;

dat ook geen vakantiegeld verschuldigd kan zijn door verweerster, vermits nooit enig loon verschuldigd is geweest ;

Overwegende dat met betrekking tot het bedrag gevorderd als sociale voorzieningen en waarbij klaarblijkelijk bedoeld wordt de patronale R.M.Z. bijdragen het niet kan worden ontkend dat het hier een vordering betreft die haar oorzaak vindt in de verplichtingen van verweerster in haar hoedanigheid van werkgeefster tegenover de R.M.Z. ;

dat eiseres dan ook niet de hoedanigheid bezit om dergelijke vordering in te stellen, zodat ingevolge de beschikkingen van artikel 17 G.W. dit gedeelte van de eis niet ontvankelijk is ;

Om deze redenen,

De Rechtbank,

Gehoord de heer S. Gilliams, in zijn eensluidend advies schriftelijk uitgebracht ter openbare zitting van 13 november 1972,

rechtdoende op tegenspraak,

na erover beraadslaagd te hebben,

alle andersluidende conclusies verwerpende,

verklaart de eis niet ontvankelijk voor wat betreft het bedrag gevorderd hoofdens sociale voorzieningen, verklaart de eis voor het overige ontvankelijk doch ongegrond, wijst eiseres er dan ook van af,

vereffent de kosten op heden aan de zijde van eisende partij begroot op 689 fr. dagvaardingskosten en 990 fr. rechtsplegingsvergoeding en aan de zijde van verwerende partij op 990 fr. rechtsplegingsvergoeding,

stelt deze kosten ten laste van eisende partij.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE BRUSSEL

25e Kamer. — 19 mei 1972.

Voorzitter : M. Verdoodt.

Rechters : MM. Van den Broeck en Bataille.

Advocaten : Mrs. Rutsaert loco Delwaide en L. Deldycke loco J. Beernaert.

Gerechtskosten. — Rechtsplegingsvergoednig.

Eiser had tot betaling van 130.947 fr. gedagvaard. Na betaling van 113.867 fr. door gedaagde in de loop van het geding, verminderde eiser zijn vordering tot 17.080 fr. ; hij bekomt een veroordeling voor dat bedrag.

Ten onrechte beweert gedaagde dat de rechtsplegingsvergoeding moet berekend worden volgens het bedrag dat uiteindelijk door de rechter wordt toegekend. Die interpretatie is strijdig met art. 3, lid 2, van het K.B. van 30 november 1970, krachtens hetwelk de vergoeding verdubbeld wordt wanneer de ingestelde eis ertoe strekt een veroordeling tot betaling van een geldsom van meer dan 100.000 fr. te doen uitspreken.

N.V. BASF Chimie t./ Bruynooghe.

Overwegende dat de vordering er, in hoofddorde, toe strekte verweerder te doen veroordelen tot betaling aan eiseres, wegens verschillende leveringen, van de som van 113.867 frank, volgens de vijf in voormelde dagvaarding opgesomde facturen, plus een bedrag van 17.080 frank ten titel van konventioneel vastgestelde forfaitaire verhoging van 15% wegens niet-betaling der facturen op de vervaldag ;

Overwegende dat gezegde hoofdsom na de inleidende dagvaarding werd betaald, zodat het thans nog enkel om

de forfaitaire verhoging en een gebeurlijke vermindering der rechtsplegingsvergoeding gaat ;

Overwegende dat verweerder, bij toepassing van artikel 1233 B.W., om herleiding der forfaitaire schadevergoeding verzoekt rekening gehouden met de ondertussen door hem gedane betaling in hoofdsom en met het feit dat de laatste faktuur nauwelijks twee maand oud was ;

Overwegende, evenwel, dat — hetgeen verweerder uit het oog verliest — bedoelde faktuur slechts op een bedrag van 3.809 frank en die van 6 oktober op 329 frank slaat, terwijl de belangrijkste bedragen op 1 november 1971 — hetzij meer dan twee maand vóór de inleidende dagvaarding — betaalbaar waren ;

Dat, daarenboven, eiseres niet onmiddellijk tot dagvaarding overging, maar eerst — zonder trouwens de minste reaktie vanwege verweerder — drie herinneringen stuurde, hetzij op 2, 17 en 30 november 1971, terwijl haar raadsman dan nog op 16 december daaropvolgend een aangetekende ingebrekestelling verzond en daarna de dagvaarding zelf nog ongeveer een maand werd uitgesteld ;

Overwegende dat er, in deze omstandigheden, volstrekt geen reden tot herleiding van kwestig boetebeding bestaat ;

Overwegende, anderzijds, dat verweerder zich eveneens vergist door te beweren dat de verdubbeling der rechtsplegingsvergoeding, waarvan sprake in artikel 3 van het K.B. van 30 november 1970, moet steunen op het bedrag dat uiteindelijk door de rechter wordt toegekend ;

Dat zijn interpretatie immers strijdig is met alinea 2 van artikel 3 van dit K.B., naar luid waarvan kwestige vergoeding wordt « verdubbeld wanneer de ingestelde eis ertoe strekt een veroordeling tot betaling van een geldsom van méér dan 100.000 frank te doen uitspreken » ;

Dat ter zake — omwille van verweerders onverantwoord ingebreke blijven — een dagvaarding noodzakelijk was om betaling van een som van 130.947 frank te bekomen, zodat de rechtsplegingsvergoeding ten bedrage van 3.300 frank wel integraal verschuldigd is ;

Overwegende dat de vordering, in deze omstandigheden en zoals in besluiten herleid, gegrond voorkomt ;

.....

vredegerecht te Maaseik

11 februari 1972.

Rechter : M. Sevens.

Advocaten : Mrs. Ch. van Cauwelaert en L. Thoné.

Pacht. — 1) Opzeggnig krachtens art. 6, 2°, Pachtwet. — Overlegging van de bouwvergunning. — 2) Opzegging voor eigen gebruik. — Overgangbepalingen. — Tijdstip van ingebruikneming.

1. De door de verpachter op grond van art. 6, 2°, Pachtwet, gegeven opzegging kan niet geldig verklaard worden, indien hij niet een eensluidend verklaard afschrift van de door het bevoegde bestuur verleende bouwvergunning overlegt (art. 12, 2, Pachtwet).

2. Art. IV, 4°, van de wet van 4 november 1969 (overgangsbepalingen) heeft zowel op mondelinge als op schriftelijke pachtovereenkomsten betrekking. Wanneer bij een opzegging door de verpachter voor eigen gebruik het tijdstip van ingebruikneming betwist wordt, dient hij het bewijs te leveren van dit tijdstip, dat een element is voor de beoordeling van de geldigheid van de opzegging.

Reggers t. / Steyvers.

Overwegende dat eiser bij aangetekend schrijven van

29 juli 1971 in zijn hoedanigheid van verpachter pacht-opzegging betekende aan verweerder voor de eigendom gelegen te Dilsen, 4° afdeling, ter plaatse « Drie Wedjes », wijk A, nr. 68 (voorheen artikel 2435), groot 48 a 90 ca op volgende manier :

a) wat betreft de eerste 12 aren, hetzij vanaf de Molenweg tot een diepte van 40 meter, om dit perceel aan te wenden als bouwgrond, voor het oprichten van gebouwen voor eigen gebruik, werd opgezegd tegen uiterlijk 30 november 1971 ;

b) 36 a 90 ca werd opgezegd tegen uiterlijk 30 november 1973 onder motivering : « Ik ben immers van plan bedoelde weide zelf uit te baten op de eerste nuttige vervaldag door de wet toegelaten » ;

Overwegende dat verweerder niet schriftelijk in de opzegging berust heeft en dat op 8 oktober 1971 tussen partijen een proces-verbaal van niet-verzoening werd opgesteld door Ons, Vrederechter ;

Overwegende dat voor wat de opzegging aangaat, twee opzeggingsdata worden vooropgezet beantwoordend aan twee verschillende redenen van opzegging, dat voor beide partijen afzonderlijk de geldigheid van de opzegging dient onderzocht ;

A) Opzegging tegen 30 november 1971 :

(eerste 12 aren — reden : benutten als bouwgrond) :

Overwegende dat deze opzegging klaarblijkelijk steunt op artikel 6, 2°, van de wet van 4 november 1969 ; dat artikel 12, 2, van diezelfde wet voorziet dat indien de opzegging berust op de reden bepaald in artikel 6, 2°, deze opzegging slechts geldig kan worden verklaard onder overlegging van een eensluidend verklaard afschrift van de door het bevoegde bestuur verleende bouwvergunning ; dat eiser dergelijk eensluidend verklaard afschrift van de door het bevoegde bestuur verleende bouwvergunning niet bijbrengt noch beweert bij te brengen, zodat voor wat betreft het perceel van 12 aren waarvan sprake de opzegging niet kan geldig verklaard ;

B) Opzegging tegen 30 november 1973 :

(overige 36 a 90 ca — reden : eigen gebruik) :

Overwegende dat in tegenstelling tot de dagvaarding, de opzegging zelf nominatim de persoon vermeldt die het goed zal uitbaten, namelijk eiser persoonlijk ; dat de dagvaarding daarentegen de mogelijkheid openlaat dat eiser zelf, ofwel zijn echtgenote, ofwel zijn afstammelingen, enz. dit zouden doen, en dat ingeval de opzegging zelf vaag zou zijn, zij alleen al om die reden zou dienen ongeldig verklaard, dat echter de opzegging zelf, zelfs voor wat dit punt aangaat in orde wordt bevonden ;

Overwegende dat verweerder zich niet ertoe beperkt het motief « eigen gebruik » te betwisten (erop wijzend dat verweerder melkventer van beroep is, en noch eigen vee, noch hoeven noch andere pachtgronden heeft, doch dat verweerder tevens aanvoert dat de opzeggingstermijn van twee jaar onvoldoende zou zijn, daar er bij toepassing van van artikel IV, 4°, overgangsbepalingen van de wet van 4 november 1969 op 1 december 1970 een nieuwe negenjaarlijkse periode zou zijn ontstaan waarvoor een opzeggingstermijn van drie jaar dient geëerbiedigd ;

Overwegende dat aanlegger meent dat artikel IV, 4°, terzake niet van toepassing zou zijn, daar hij het woord « pachtovereenkomsten » in dit artikel verkeerdelijk interpreteert als schriftelijke overeenkomsten, daar waar deze term een algemene draagwijdte heeft en zowel op mondelinge als schriftelijke overeenkomsten betrekking heeft ; dat aanlegger — daar waar er betwisting bestaat zoals in het huidige geval — alle elementen die tot geldigheid van de opzegging strekken en hiertoe nodig zijn dient te bewijzen, onder andere ook de datum van de aanvang der verpach-

ting, wanneer de aanvangsdatum één der elementen is voor de beoordeling van de geldigheid van de opzegging; dat het de Rechtbank als passend voorkomt de persoonlijke verschijning van eiser te bevelen ten einde de Rechtbank uitleg te verstrekken én aangaande zijn bedoeling tot persoonlijke uitbating én aangaande de precieze aanvangsdatum der pachtovereenkomst; dat het in verband met dit laatste element ook als passend voorkomt bij dezelfde gelegenheid ook verweerder te horen in persoon;

.....

VREDEGERECHT TE MAASEIK

25 februari 1972.

Rechter: M. Sevens.

Advocaten: Mrs. Ch. van Cauwelaert en L. Thoné.

Pacht. — Opzegging voor eigen gebruik. — Onduidelijke bedoeling en lichtzinnige wijziging. — Onrendabel gebruik. — Afwijzing.

De verpachter had opzegging gegeven voor een perceel om erop te bouwen (art. 6, 2°, Pachtwet) en voor het daarachter liggend perceel om het zelf te gebruiken.

Uit de verklaringen van de verpachter blijkt dat hij zich bij de opzegging niet eens een mening had gevormd over de wijze waarop hij het tweede perceel zou gebruiken; bij een persoonlijke verschijning geeft hij achtereenvolgens verschillende bedoelingen te kennen; nu daarbij komt dat hij wegens de ongeldigverklaring van zijn opzegging voor het eerste perceel het tweede niet rendabel zal kunnen exploiteren, kan ook zijn vordering tot geldigverklaring van zijn opzegging voor dit laatste niet ingewilligd worden.

Reggers t. / Steyvers.

Gelet op het vonnis van 11 februari 1972, waarbij de opzegging van de voorste 12 aren voor bouwgrond niet geldig werd verklaard en waarbij — voor wat de opzegging van de achterste 36 a 90 ca betreft — de persoonlijke verschijning van partijen werd bevolen voor de zitting van 18 februari 1972;

Overwegende dat ter zitting van 18 februari 1972 alleen eiser verscheen evenals de raadsleden der beide partijen; dat verweerder zelf niet verscheen;

Overwegende dat eiser uitvoerig werd ondervraagd omtrent zijn in de opzegging uitgedrukte intentie de achtergelegen 36 a 90 ca zelf in gebruik te nemen; dat eiser uitlegt dat hij het bewust perceel in 1970 aankocht; dat hij zuivelhandelaar van beroep is en elke dag werkt van half negen 's morgens tot zes à zeven uur 's avonds (huis aan huis bezorgen van zuivelprodukten), behalve op zondag en donderdag; dat hij op donderdag zich bezig houdt met schrijfwerk en onderhoudswerk; dat hijzelf van boerenafkomst is en de boerenstiel kent; dat hij op de precieze vraag wat hij met de weide zelf wil uitvoeren achtereenvolgens antwoordt:

- ik ga afpalen en boompjes planten (dit conform aan de conclusies);
- ik ga appelbomen planten, namelijk Belles de Boskoop;
- mijn droom is altijd geweest: schapen of hennestal; dat ga ik daar opzetten;
- het gemakkelijkste is een of twee runderen erop te zetten; ik ga zelf mest strooien;

Overwegende dat uit dit alles blijkt dat bij de opzegging eiser zich nog geenszins een mening had gevormd omtrent het eigen gebruik voor landbouwdoeleinden dat hij wenste te maken van het voor eigen gebruik opgezegd perceel;

dat zelfs ter zitting die intentie met de minuut een radicale wijziging onderging, en vertrekkend van appelbomen, via schapen en hennen, eindigde bij de vaste intentie het goed te benutten voor het vetmesten van enkele stuks vee; dat uit dit alles blijkt dat eiser minstens met een zekere lichtzinnigheid is tewerk gegaan wanneer hij (voor wat de achterste percelen betreft) aan zijn pachter opzegging voor eigen gebruik betekende; dat hier bij komt dat de opzegging enkel een gedeelte van het pachtgoed betreft en nog wel het van de weg afgesneden achterste gedeelte; dat immers de gepachte weide in haar geheel 48 a 90 ca groot is, en dat de opzeg voor de voorste 12 a (voor bouwgrond) bij ons vonnis van 11 februari 1972 niet werd geldig verklaard; dat het achterliggend stuk, waarvoor dan voor eigen gebruik werd opgezegd, slechts 36 a 90 ca is van het geheel; dat voor het uitbaten hiervan door de eigenaar, hij gedwongen zou worden overheen de resterende 12 aren (voor perceel) uitweg te nemen; dat weliswaar de wet niet meer opzegging voor een gedeelte van het pachtgoed verbiedt (zie Eeckloo, nr. 107), doch dat ook hierbij de redelijkheid moet primeren evenals de bedoeling van de wet, namelijk de pachter behoorlijk te beschermen; dat het niet meer logisch zou zijn, nadat de opzegging voor de eerste 12 aren om redenen van bestemming als bouwgrond werd afgewezen, de eigenaar toe te laten de achterliggende 36 a 90 ca van het ene gepachte perceel van 48 a 90 ca zelf te gebruiken, met als consequentie:

- dat die eigenaar heen en terugweg dient te nemen over de voorste nog in pacht zijnde 12 aren;
- dat de pachter in plaats van een weide te pachten van 48 a 90 ca, thans enkel nog de voorste 12 aren (zijnde een stuk van dertig op veertig meter) weide overhoudt; dat dergelijk klein stuk de moeite van exploitatie niet meer loont voor de pachter, en dat het zeker de bedoeling van de wetgever niet kan geweest zijn door gedeeltelijke opzeggingen de pachter tot onrendabele exploitatie van de resterende delen te dwingen; dat in feite de opzegging voor eigen gebruik van de achterste 36 a 90 ca enkel zin en betekenis had indien de opzegging voor de voorste 12 aren (om erop te bouwen) was ingewilligd geworden, quod non;

Overwegende dat de opwerping door eiser in zijn conclusies in ondergeschikte orde gemaakt en waarbij gevraagd wordt de gesplitste opzegging in zijn geheel tegen de eerstvolgende geldige vervaldag te valideren, dient afgewezen daar de opzegging voor het eerste gedeelte enkel wegens bouwdoeleinden werd gedaan en inmiddels werd afgewezen;

Overwegende dat om hogervermelde redenen de opzegging voor het resterende gedeelte van 36 a 90 ca wegens eigen gebruik niet kan worden geldig verklaard;

.....

VREDEGERECHT TE SINT TRUIDEN

5 oktober 1972.

Rechter: A. Roelands.

Advocaten: Mrs. Van Lierde en Kleykens.

Verzekeringen. — Aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen. — Eigen recht van de getroffen tegen de verzekeraar.

De schadelijder die zich voor de strafrechter burgerlijke partij gesteld heeft tegen de dader van een verkeersongeval en vonnis bekomen heeft, kan daarna krachtens het hem bij art. 6 van de wet van 11 juli 1956 toegekende eigen recht een vordering tegen de verzekeraar van de

dader instellen. Zijn vordering gaat teniet wanneer hij door de dader is vergoed.

Bessemans t./ N.V. De Belgische Securiteit.

Overwegende dat de vordernig van eiseres ertoe strekt verweerster te horen veroordelen tot betaling van een bedrag van 7.265 fr. met intresten en kosten ;

Overwegende dat huidige aanlegster in een strafgeding, gevoerd voor de Politierechtbank te St.-Truiden op 1 december 1971, als medebetichte diende te verschijnen samen met Paredis Luc, wonende Donkerlei 25 te Mechelen, aldaar werd vrijgesproken van de ten haren laste gelegde beklachten, en als gevolg van haar aanstelling als burgerlijke partij, een schadevergoeding bekam van 7.265 fr. als vergoeding voor de schade opgelopen in een verkeersongeval van 20 juni 1971 te St.-Truiden ;

Overwegende dat deze burgerlijke partijstelling de burgerlijke vordering uitmaakte tussen huidige aanlegster en de persoon die zij voor de schade verantwoordelijk achtte, met name Luc Paredis, verzekerde van verweerster ;

Dat over deze burgerlijke vordering uitspraak werd gedaan door een vonnis dat inmiddels kracht van gewijsde heeft bekomen ;

Overwegende dat verweerster aanvoert dat aanlegster, over een titel beschikkend, thans niet opnieuw voor hetzelfde ongeval schadevergoeding tegen haar kan vorderen, zich steunend op het principe van het rechterlijk gewijsde en op het adagium « electa una via non datur recursus ad alteram » ;

Overwegende dat aanlegster terecht aanvoert dat de wet van 1 juli 1956, in haar art. 6, voorziet dat de verzekering ten voordele van de schadelijder een eigen recht doet ontstaan tegen de verzekeraar ; dat deze vordering uit dien hoofde ingesteld werd voor onze Rechtbank, die bevoegd is, overeenkomstig de beschikkingen van art. 7,

waarbij toelating tot dagvaarding gegeven wordt voor de rechter waar het schadeverwekkend feit zich heeft voorgedaan ;

Dat zulks in casu te St.-Truiden gebeurde ;

Overwegende dat in huidig geding, het gezag van rechterlijk gewijsde niet kan ingeroepen worden daar deze vordering niet tussen dezelfde partijen gesteld wordt en door hen en tegen hen niet indezelfde hoedanigheid gedaan wordt ; (cfr. art. 23 G.W.) ;

Dat om dezelfde redenen het adagium « electa una via » niet van toepassing is ; (Cfr. Braas, « Procédure Pénale », T I, nr. 195) ;

Overwegende echter dat een schuldeiser, indien er meerdere schuldenaars gehouden zijn, gerechtigd is tegen elk dezer schuldenaars, ook afzonderlijk, vonnis te vragen, maar dat hij slechts voor het totaal mag uitvoeren ;

Overwegende dat een arrest van het Hof van Cassatie, dd. 30 mei 1969, R.G.A.R. 1970 nr. 8375, eveneens bovenaangehaalde zienswijzen steunt door volgende overweging : « l'art. 6 de la loi du 1-7-1956, reconnaît à la personne lésée un droit propre et par suite une action directe contre l'assureur, cette disposition ne lui enlève cependant ni son droit ni son action contre le tiers responsable. Ces deux actions peuvent être exercées soit en même temps, soit séparément. La loi ne permet pas le cumul des indemnités. La personne lésée voit en conséquence son action contre l'assureur s'éteindre lorsqu'elle a été indemnisée par l'assuré » ;

Overwegende dat het bedrag der gevorderde schade, overeenstemt met hetgeen weerhouden werd in bovengenoemd vonnis van de Politierechtbank dd 1 december 1971, en trouwens niet betwist wordt ;

(.....)

NOOT. — Het door het vonnis geciteerde cassatiearrest van 30 mei 1969 is gepubliceerd in R.W. 1969-70, 164.

EUROPEES RECHT

PERMANENTE VERTEGENWOORDIGING VAN BELGIE BIJ DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

Juridische Informatie nr. 42.

In deze informatienota worden opnieuw twee arresten van het Hof van Justitie behandeld. Van elk dezer arresten geven we de samenvatting gevolgd van een paar beschouwingen. Het gaat om volgende zaken :

Zaak 5/71 : Aktien-Zuckerfabrik Schöppenstedt te Schöppenstedt tegen de Raad van de Europese Gemeenschappen. Een beroep tot het bekomen van een schadevergoeding overeenkomstig de artikelen 178 en 215, al. 2 wordt als ongegrond afgewezen.

Zaak 7/71 : De Commissie van de Europese Gemeenschappen tegen de Franse Republiek. Na de juiste draagwijdte van art. 76 van het EGA-Verdrag te hebben bepaald, wordt de Franse Republiek veroordeeld omdat zij bepaalde verplichtingen welke haar krachtens Titel II, hoofdstuk VI zijn opgelegd niet is nagekomen.

* * *

Zaak 5/71 : Aktien-Zuckerfabrik Schöppenstedt te Schöppenstedt tegen de Raad van de Europese Gemeenschappen.

A. Inhoud van het Geding.

Door de Raadsverordening nr. 1009/67 van 18 december

1967 kwam de gemeenschappelijke marktordening in de sector suiker tot stand. Deze verving op 1 juli 1968 de nationale ordening van de suikermarkt in Duitsland. In art. 37, lid 1 van de verordening 1009/67 wordt bepaald :

« Voor de op 1 juli 1968 in voorraad zijnde hoeveelheden suiker stelt de Raad op voorstel van de Commissie volgens de stemprocedure van artikel 43, lid 2, van het Verdrag bepalingen vast met betrekking tot de maatregelen die nodig zijn om het verschil tussen de nationale suikerprijzen en de met ingang van 1 juli 1968 geldende prijzen te overbruggen. »

Op grondslag van dit artikel heeft de Raad bij verordening nr. 769/68 deze maatregelen ter overbrugging der prijzen vastgesteld en dit zowel voor het geval de nationale prijs lager is dan de interventieprijs als voor het geval hij hoger ligt. In dit laatste geval wordt de Lid-Staat gemachtigd een compensatie toe te staan. Er is tevens overwogen dat deze maatregelen slechts noodzakelijk blijken in de gevallen waarin het prijzenverschil niet marginaal is.

Omdat volgens de voorgeschreven berekening in Duitsland het verschil op 30 juni 1968 marginaal geacht werd, heeft men in de Bondsrepubliek Duitsland noch voor witte

noch voor ruwe suiker compensatie toegekend.

De Aktien-Zuckenfabrik Schöppenstedt, die ruwe suiker fabriceert, betoogt dat het verschil voor deze suiker niet marginaal was en dat zij compensatie had moeten krijgen. Zij beweert dat de regeling van de Raad haar heeft geschaad en vraagt vergoeding overeenkomstig art. 215, al. 2 van het EEG-Verdrag. Daar de Raad niet inging op een desbetreffend verzoek stelde verzoekster een beroep in bij het Hof van Justitie. Zij verzocht om betaling van 38.852,78 RE (155.411,13 DM) wat overeenkomt met de geleden inkomstenderving, of om het vergoeden op een andere wijze van de geleden schade.

B. Arrest van 2 december 1971.

Ten aanzien van de ontvankelijkheid.

De Raad heeft de ontvankelijkheid van het beroep betwist op verschillende gronden:

1. In werkelijkheid zou het beroep niet strekken tot vergoeding van een door de schuld van de Raad veroorzaakte schade doch tot ongedaanmaking van de rechtsgevolgen der bestreden handeling. Het ingaan op het beroep zou inbreuk maken op het beroepssysteem van het E.E.G.-Verdrag, met name op art. 173, al. 2, volgens hetwelk particulieren niet bevoegd zijn beroep in te stellen tot nietigverklaring van verordeningen.

Het Hof: De schadevordering van de art. 178 en 215, al. 2 is voorzien als een zelfstandige beroepsweg, waaraan binnen het systeem der rechtsmiddelen een bijzondere functie toekomt en toepassingsvoorwaarden zijn gesteld die op zijn specifieke doelstelling zijn afgestemd. De vordering verschilt van het beroep tot nietigverklaring omdat zij niet strekt tot ongedaanmaking van een bepaalde maatregel, doch tot vergoeding van schade veroorzaakt door een instelling bij de vervulling van haar taak.

2. De hoofdvordering impliceert de vervanging van de litigieuze regeling door een nieuwe regeling overeenkomstig de door verzoekster aangegeven criteria, welke vervanging het Hof niet mag gelasten.

Het Hof: Met de hoofdvordering is alleen de toekenning van schadevergoeding beoogd t.t.z. een uitkering die bestemd is om alleen ten aanzien van verzoekster te werken.

3. Voor zover de schadevordering mocht worden toegewezen zal het Hof voor het bepalen van het bedrag der schade de criteria moeten vaststellen volgens welke de prijscompensatie had moeten geschieden. Het Hof zou daarmee in de discretionaire regelgevende bevoegdheid treden van de Raad.

Het Hof: De vaststelling van de criteria ter berekening van de litigieuze compensatie raakt niet de ontvankelijkheid doch de zaak ten principale.

4. Het onderwerp van de subsidiaire vordering is niet nader omschreven en een uiteenzetting der middelen ontbreekt volledig.

Het Hof: Een verzoek om toekenning van een niet nader gepreciseerde schadevergoeding is inderdaad onvoldoende bepaald en moet derhalve niet-ontvankelijk worden geacht.

Besluit: Het verzoek kan alleen ontvangen worden wat de primaire vordering betreft.

Ten principale.

Het Hof gaat ervan uit dat de in casu ingeroepen niet-contractuele aansprakelijkheid van de Gemeenschap tenminste onrechtmatigheid van de beweerde schadeveroorzakende handeling veronderstelt. Vermits het gaat om een normatieve handeling die bepaalde economische beleidskeuzen impliceert, kan de Gemeenschap, gezien art. 215, al. 2, slechts aansprakelijk worden gesteld wanneer sprake is van een voldoende gekwalificeerde schending van een te hunner bescherming gegeven hogere rechts-

regel. Het Hof moet derhalve allereerst nagaan of van zodanige schending sprake is.

In verordening 769/68 wordt de Lid-Staat waar de prijs van witte suiker hoger is dan de richtprijs gemachtigd een compensatie toe te kennen voor de hoeveelheden witte suiker en ruwe suiker die zich op 1 juli 1968 te 0,00 uur op zijn grondgebied in het vrije verkeer bevonden.

Verzoekster wijst er op dat voor de Lid-Staten met lage prijzen de betaling van een heffing over de suikervoorraden alleen voorzien is voor het geval dat de oude prijzen lager waren dan de met ingang van 1 juli 1968 geldende interventieprijzen. Door voor het recht op compensatie voor de suikerproducenten gevestigd in een Lid-Staat met hogere prijzen andere maatstaven aan te leggen, houdt de verordening een schending in van art. 40, lid 3, laatste alinea van het Verdrag volgens hetwelk het gemeenschappelijk prijsbeleid op gemeenschappelijke criteria en eenvormige berekeningswijzen moet berusten.

Het Hof antwoordt dat bedoeld verschil geen discriminatie inhoudt omdat het een consequentie is van de nieuwe gemeenschappelijke ordening van de suikemarkt die niet een enkele vaste prijs kent, doch via een hogere en een lagere prijs een prijzenkader geeft waarbinnen het peil der werkelijke prijzen door de marktontwikkeling wordt bepaald. Een overgangsregeling mag derhalve niet onjuist worden geacht omdat daarin een heffing werd opgelegd alleen wanneer de vroegere prijzen nog beneden de marge van de nieuwe prijzen lagen en compensatie alleen werd toegestaan bij boven deze marge gelegen prijzen, zulks op grond van de overweging dat ten aanzien van oude prijzen die reeds binnen dit kader vielen de marktmechanismen behoorden te werken.

Gezien de bijzonderheden van de per 1 juli 1968 ingevoerde regeling door vaststelling van verordening nr. 769/68 heeft de Raad ook voldaan aan art. 37 van verordening nr. 1009/67.

Eveneens moet verworpen worden de stelling van verzoekster, dat door verordening nr. 769/68 art. 40 zou zijn geschonden, omdat de wijze van berekening der te betalen c.q. te heffen compenserende bedragen voor de ruwe suikervoorraden afgeleid was van die voor witte suiker, hetgeen haars inziens tot ongelijke behandeling van de fabrikanten van ruwe suiker kan leiden. Verzoekster heeft weliswaar aan de hand van hypothetische gevallen betoogd dat de gekozen berekeningswijzen voor de fabrikanten van ruwe suiker niet noodzakelijkerwijze tot eenvormige resultaten leiden, doch zij heeft niet aangetoond dat zulks op 1 juli 1968 het geval had kunnen zijn. De aansprakelijkheidsakte van verzoekster voldoet dus niet aan de voormelde prealabele voorwaarde en moet dus worden afgewezen.

Besluit.

Het beroep wordt ongegrond verklaard.

C. Beschouwingen.

1. De middelen welke de Raad tegen de ontvankelijkheid van het beroep heeft aangewend maken in feite deel uit van één grondgedachte: het beroep om schadevergoeding te bekomen is vanwege de betrokken particulier een bedekt beroep om tot de nietigverklaring te kunnen komen van een verordening zodat de daarin vervatte regeling moet worden vervangen door een andere waarvan het Hof zelf de criteria zou dienen vast te stellen. Deze beroepsweg wordt dus door de betrokken particulier gekozen om een andere voor hem afgesloten beroepsweg te omzeilen.

Het Hof ontzenuwt deze exceptie door de beroepsweg van de artt. 178-215 te kwalificeren als een zelfstandige beroepsweg waarmede alleen een schadeloosstelling wordt beoogd. Het bestaan van de maatregel die geacht wordt

aan de basis te liggen van de schade wordt er niet door aangetast. Alleen het vergoeden van een schade veroorzaakt door een dienstfout van een instelling wordt gevraagd en het is dus niet nodig dat de betrokken handeling van deze instelling voorafgaandelijk nietig wordt verklaard.

Met deze stellingname is het Hof in de lijn gebleven van het standpunt welk het reeds innam in de zaak 4/69: Firma A. Lütticke tegen de Commissie der Europese Gemeenschappen zie Juridische Informatie nr. 37).

Toen had de Commissie tegen de ontvankelijkheid van het verzoek om schadevergoeding opgeworpen dat de firma met haar beroep de voorwaarden van een beroep wegens nalaten overeenkomstig art. 175 wou omzeilen.

Het Hof nam toen eveneens aan dat het vorderen van een schadevergoeding als bedoeld in de artt. 178 en 215, al. 2, door het Verdrag is voorzien als een zelfstandige beroepsweg, waaraan binnen het stelsel der voorzieningsmogelijkheden een bijzondere functie toekomt en aan welks aanwending in verband met zijn bijzonder doel bepaalde voorwaarden worden gesteld. Het ware met deze zelfstandigheid van de vordering, alsook met de doeltreffendheid van het stelsel der door het Verdrag gegeven voorzieningsmogelijkheden als geheel, in strijd het feit dat een schadevergoedingsactie in bepaalde omstandigheden tot een soortgelijk resultaat zou kunnen leiden als een beroep wegens nalatigheid ingevolge art. 175, als grond tot niet-ontvankelijkheid te beschouwen.

2. Wat de eigenlijke schadeloosstelling aangaat is het Hof inzake de niet contractuele aansprakelijkheid der Gemeenschapsinstellingen, overeenkomstig art. 215, al. 2, gebonden aan de algemene beginselen welke de rechtsstelsels der Lid-Statens gemeen hebben. Op grond van deze Verdragsbepaling vernoemt het Hof in het reeds hoger genoemd arrest 4/69 als voorwaarden voor de aansprakelijkheid van de Gemeenschap: het bestaan der schade, het causaal verband tussen het beweerdelijk geleden nadeel en de aan de instellingen verweten gedraging, en de onwettigheid der gedraging. In dit arrest werd dan het verzoek van de particulier afgewezen omdat de Commissie geen onwettige gedraging kon aangewezen worden die in casu zou moeten gelegen hebben in een tekortkoming aan de verplichting van art. 97, al. 2, van het E.E.G.-Verdrag.

Ook in onderhavig arrest gaat het Hof onmiddellijk de « onrechtmatigheid van de beweerdte schadeveroorzakende handeling » na. Die handeling is een Raadsverordening genomen op grond van een basisverordening die de gemeenschappelijke suikemarkt had ingevoerd. Het Hof preciseert dat het hier gaat om een normatieve handeling, een handeling dus die door de Raad krachtens de hem verleende wetgevende bevoegdheid is tot stand gebracht. Dit is van bijzonder belang. Want juist zoals bij de beoordeling van de geldigheid van Raadsverordeningen (zie o.m. beschouwingen bij het arrest 73/69 in Juridische Informatie nr. 24) moet het Hof er hier rekening mede houden dat de Raad als wetgever in de Gemeenschap een bepaalde vrijheid van beoordeling en een keuze van beleid heeft die alleen beperkt worden door de rechtsbeginselen neergelegd in het Verdrag of in de rechtsstelsels der Lid-Statens of eventueel ook nog door de beginselen neergelegd in de reeds genomen basisverordening.

Het Hof moet derhalve nagaan of de beweerdte schadeverwekkende handeling een schending inhoudt van een dezer « hogere rechtsregels » die ter bescherming van de justitiabelen zijn gegeven.

Als het Hof daarbij spreekt van « een voldoende gekwalificeerde schending » dan is dit ons inziens juist omdat het aan 's Raads beoordelingsmacht en beleidskeuze op wetgevend gebied de nodige ruimte wil voorbehouden.

Het beginsel dat volgens verzoekster zou zijn ge-

schonden is het gelijkheidsbeginsel dat zij neergelegd vindt in art. 40, lid 3, laatste alinea van het E.E.G.-Verdrag: « Een eventueel gemeenschappelijk prijsbeleid moet op gemeenschappelijke criteria en op eenvormige berekeningswijzen berusten ». Dit beginsel nu is geschonden omdat de reglementering voor het geval van lagere prijzen verschilt van deze voor hogere prijzen, en ook omdat de regeling voor de ruwe suiker afgeleid is van deze voor de witte suiker. Het onderzoek dat het Hof dienaangaande heeft verricht en in zijn motivering heeft opgenomen voert tot het besluit dat er geen schending van het non-discriminatiebeginsel in de betwiste bepalingen van de verordeningen 769/68 aanwezig is.

Het Hof heeft evenmin een schending vastgesteld van art. 37 van de basisverordening nr. 1009/67. De algemene bewoordingen waarin dit artikel is gesteld, gekoppeld aan de beoordelingsruimte die aan de wetgever moet worden gelaten, zijn elementen die het Hof ook hier ontegensprekelijk heeft in acht genomen.

Vermits er tenslotte door het Hof geen fout kon worden vastgesteld kon er ook geen sprake zijn van schade-loosstelling en werd het beroep als ongegrond verworpen.

* * *

Zaak 7/71: Commissie van de Europese Gemeenschappen tegen de Franse Republiek.

A. Inhoud van het geding.

Ingevolge art. 2, d) van het E.G.A.-Verdrag moet de Gemeenschap « waken over een regelmatige en billijke erts- en splijtstofvoorziening van alle gebruikers in de Gemeenschap ». Deze verplichting is nader geregeld in Titel II, hoofdstuk VI (artt. 52 t./m. 76). In art. 76 wordt de mogelijkheid voorzien deze regeling te wijzigen. Bovendien zegt al. 2 van dit artikel: « Na verloop van 7 jaar na de inwerkingtreding van het Verdrag kan de Raad deze bepalingen in hun geheel bevestigen. Bij gebreke van bevestiging worden nieuwe bepalingen met betrekking tot het onderwerp van dit hoofdstuk vastgesteld overeenkomstig de procedure, omschreven in de voorgaande alinea ».

Deze periode van 7 jaar liep af op 31 december 1964. Met het oog op deze aflooptdatum diende de Commissie in de Raadszitting van 28 november 1964 een voorstel in tot wijziging van hoofdstuk VI. Een beslissing bleef echter uit.

Op 24 april 1969 wees de Commissie in een brief aan het Franse Commissariaat voor Atoomenergie (C.E.A.) op enkele feiten die zij in strijd achtte met de verplichtingen van hoofdstuk VII. Het Commissariaat antwoordde op 30 mei 1969 dat het zich slechts hield « aan een op regeringsniveau vastgesteld en officieel aan de Euratom-instanties medegedeeld standpunt ».

Na een nieuwe vermaning van de zijde van het voorzieningsagentschap van de Gemeenschap antwoordde de Franse regering « dat de bepalingen in hoofdstuk VI van het E.G.A.-Verdrag volgens de bevoegde Franse autoriteiten op 31 december 1964 waren vervallen, daar de Raad van de Europese Gemeenschappen deze tot dusver niet had bevestigd of gewijzigd overeenkomstig art. 76 van dit Verdrag ».

De Commissie antwoordde op 12 maart 1970 dat zij dit standpunt niet deelde, wees op een paar nieuwe feiten en verzocht de Franse regering overeenkomstig art. 141 van het Verdrag haar opmerkingen binnen de 45 dagen in te dienen.

Dit geschiedde op 20 mei 1970. Hierbij handhaafde de Franse regering o.m. haar zienswijze over het vervallen van hoofdstuk VI. Op 14 oktober 1970 richtte de Commissie een met redenen omkleed advies tot de Franse repu-

bliek met het verzoek de nodige maatregelen te nemen om het advies binnen de 45 dagen op te volgen. Dit advies werd niet opgevolgd wat meebracht dat de Commissie op 10 maart 1971 op grond van art. 141 van het E.G.A.-Verdrag beroep instelde bij het Hof.

B. Het arrest van 14 december 1971.

Het beroep werd ingesteld ten einde te doen vaststellen dat de Franse republiek de krachtens Titel II, hoofdstuk VI van het E.G.A.-Verdrag op haar rustende verplichtingen niet is nagekomen door te weigeren de in art. 70 bedoelde jaarlijkse rapporten aan de Commissie toe te zenden en door buiten medeweten van het Voorzieningsagentschap contracten af te sluiten voor de invoer uit de Bondsrepubliek Duitsland, Canada en Italië en voor de levering aan Italië van bijzondere splijdstoffen, en ten slotte door te weigeren aan het agentschap kennis te geven van het bestaan van een verbintenis tot het opwerken van uit Zuid-Afrika ingevoerd uranium en van de hoeveelheden welke met de desbetreffende overdracht zijn gemoeid.

Ten aanzien van de ontvankelijkheid.

De Franse Republiek heeft de ontvankelijkheid van het beroep betwist op diverse gronden:

1. de laattijdigheid van het beroep. Vermits de Franse regering sinds 1965 bij voortduring de mening te kennen heeft gegeven dat de bepalingen van hoofdstuk VI waren vervallen en dat zij zich naar deze mening had gedragen kan de Commissie zich niet meer in 1971 tot het Hof wenden met betrekking tot een sedert 1965 bestaande toestand waarvan zij sindsdien kennis had gedragen.

Het Hof:

Het instellen van het in art. 141 bedoelde beroep tot vaststelling van het verzuim van een Staat is niet aan een vaste termijn gebonden, aangezien deze procedure naar haar aard en doelstelling voor de Commissie de bevoegdheid medebrengt te beoordelen welke de meest passende middelen en termijnen zijn om aan de eventuele verzuimen een einde te maken. Het feit dat de Commissie haar beroep eerst na geruime tijd heeft ingesteld kan niet tot gevolg hebben dat een voortgezet verzuim wordt geregulariseerd. Blijkens de niet-weersproken verklaring der Commissie zijn overigens de litigieuze transacties eerst op een later tijdstip aan het licht gekomen na onderzoeken die voornamelijk in 1968 hebben plaatsgevonden.

2. Het beroep zou misbruik van procesrecht opleveren. Door dat de Raad de bepalingen van hoofdstuk VI niet had bevestigd noch bij gebreke van bevestiging nieuwe bepalingen had vastgesteld had tegen de Raad een beroep wegens nalaten moeten ingesteld worden. Door in de plaats hiervan een beroep tot vaststelling van een verzuim tegen een Lid-Staat in te stellen beoogt de Commissie te doen uitspreken « dat hoofdstuk VI ook zonder bevestiging door de Raad van toepassing is gebleven », zulks terwijl juist termen aanwezig waren om « de krachtens het Verdrag op de Raad rustende verplichting tot handelen te beklemtonen ».

Het Hof:

De omstandigheid dat de Raad geen beslissing heeft genomen in de vraag of na 31 december 1964 termen aanwezig waren om de bepalingen van hoofdstuk VI te bevestigen dan wel door een andere voorzieningsmaatregel te vervangen, mag de Commissie er niet van weerhouden toe te zien op de naleving van bepalingen die volgens haar van kracht zijn. Voor zover de Lid-Staten in de betrokken periode waren gebonden aan de be-

palingen van hoofdstuk VI — waarover het Hof zich hierna zal hebben uit te spreken — strekt een beroep waarmee beoogd wordt te doen vaststellen dat een Lid-Staat zich niet aan de uit die bepalingen voortvloeiende verplichtingen heeft gehouden, er derhalve toe de toepassing van het Verdrag te verzekeren en kan het geen misbruik van procesrecht opleveren.

3. Het bezwaar dat de Commissie de toekomstige besprekingen van de Raad tracht te beïnvloeden is niet terzake dienend.

Besluit: Het beroep is ontvankelijk.

Ten principale.

a) Ten aanzien van de uitlegging van art. 76 van het E.G.A.-Verdrag.

1. De Franse Republiek stelt dat ingevolge alinea 2 van art. 76 de bepalingen van hoofdstuk VI — zoals het in het bijzonder uit de daar gebruikte woorden « na afloop van » zou blijken — zijn vervallen, daar de Raad niet op 31 december 1964 of althans binnen een redelijke tijd na deze datum genoemde bepalingen had bevestigd of nieuwe had vastgesteld. Het niet-toepassen dier bepalingen kan derhalve geen verzuim opleveren als bedoeld in art. 141.

Het Hof:

Het vervallen van de verdragsbepalingen wordt niet verondersteld. De Lid-Staten zijn overeengekomen voor onbepaalde tijd een Gemeenschap op te richten, voorzien van permanente instellingen die bekleed zijn met werkelijke bevoegdheden ten gevolge van het feit dat de Staten hun bevoegdheden hebben ingeperkt of aan de Gemeenschap hebben overgedragen. Een onttrekking van de aldus verleende bevoegdheden en de terugkeer van de desbetreffende onderwerpen naar de uitsluitende bevoegdheid van de Lid-Staten kunnen derhalve slechts op grond van een uitdrukkelijke verdragsbepaling plaatsvinden. Zulks ligt niet in art. 76 besloten.

Deze bepaling, opgenomen in fine van hoofdstuk VI dat uitvoering geeft aan de algemene verplichting van de instellingen der Gemeenschap overeenkomstig art. 2 d), om te waken voor een regelmatige en billijke erts- en splijststofvoorziening van alle gebruikers in de Gemeenschap, heeft juist ten doel aanpassingen van het voorzieningsstelsel aan de ontwikkeling der omstandigheden mogelijk te maken en mag derhalve niet aldus worden geïnterpreteerd dat zij er toe strekt de Gemeenschap te beroven van een actiemiddel, bestemd om een der verdragsdoeleinden te bereiken. Zelfs als de Raad zich zou onthouden van de uitoefening zijner bevoegdheden ex art. 76, al. 2 om de bepalingen van dit hoofdstuk aan te passen aan hetgeen op grond van de ervaring wenselijk is, kan zulks niet tot gevolg hebben dat de onderlinge banden die de Lid-Staten door hun overeenkomst tot stand brachten worden geslaakt en dat de hieruit voor elk hunner voortvloeiende verplichtingen teniet worden gedaan. Het vervallen van het gehele hoofdstuk VI zonder gelijktijdige inwerkingtreding van nieuwe bepalingen zou neerkomen op een verbreking van de continuïteit op een gebied waarvoor in het Verdrag, met name in art. 2, een gemeenschappelijk beleid is voorgeschreven. De bewoordingen van art. 76 geven weliswaar te kennen dat de Raad en de Commissie na verloop van 7 jaar de blijkens de ervaring noodzakelijke wijzigingen kunnen aanbrengen of de oorspronkelijke bepalingen kunnen bevestigen, doch brengen niet mede dat enig verband kan worden gelegd tussen het eventueel niet-uitoefenen van deze bevoegdheden en het onmiddellijk of na enige tijd vervallen van de oude bepalingen.

Art. 76 bepaalt immers nergens uitdrukkelijk dat de in art. 2 aan de Gemeenschap toebedeelde taak aan haar zal worden onttrokken, en dat deze wederom onder de bevoegdheid van de Lid-Staten zal vallen.

2. Frankrijk uit ook het bezwaar dat de instandhouding van de litigieuze bepalingen een bevestiging van die bepalingen oplevert in een vorm en op een wijze die zodanig verschillen van hetgeen in art. 76, al. 2 uitdrukkelijk is bedoeld, dat dit voorschrift overbodig wordt.

Het Hof:

Voor dit bezwaar is geen steun te vinden. Immers tot op het ogenblik van de beslissing om de bestaande regels hetzij te bestendigen hetzij door andere te vervangen, worden de bepalingen van hoofdstuk VI slechts tijdelijk gehandhaafd, zodat zij te allen tijde door een geheel van nieuwe bepalingen die een ander voorzieningsstelsel vormen, kunnen worden vervangen.

Besult:

Het middel ontleend aan art. 76 moet derhalve verworpen worden.

b) Ten aanzien van de juistheid der gestelde verzuimen.

1. De Commissie verwijt de Franse regering sinds 1965 nagelaten te hebben haar de in art. 70 voorgeschreven jaarlijkse rapporten toe te zenden. Volgens de Franse regering verschijnen de inlichtingen die ingevolge dit artikel moeten medegedeeld worden, jaarlijks in de rapporten van het Franse Commissariaat voor Atoomenergie, welke aan de Commissie worden toegezonden.

De Commissie heeft later betoogd dat deze rapporten «niet alle verlangde inlichtingen bevatten» zonder echter aan te geven in hoeverre de rapporten van het Commissariaat onvoldoende gegevens bevatten.

Het Hof:

Uit de aan het Hof voorgelegde rapporten blijkt dat zij althans over de opsporing, de winning en de vermoedelijke ontwikkeling van de reserves, gegevens bevatten die de Commissie bij haar optreden konden voorlichten. De Commissie heeft overigens niet aangevoerd dat zij ooit aanvullende inlichtingen heeft verlangd. Onder deze omstandigheden kan uit de door de Commissie voorgebrachte elementen, niet met voldoende recht worden geconcludeerd tot de niet-nakoming van art. 70.

2. De Commissie verwijt de Franse regering ook verschillende verkopen of aankopen van bijzondere splijtstoffen te hebben verricht in strijd met het optierecht der Commissie en haar uitsluitend recht om dergelijke leveringscontracten te sluiten, en tevens te hebben nagelaten een opwerkingscontract voor uranium uit Zuid-Afrika bij het Agentschap te melden.

Het Hof:

Vermits de Franse regering niet heeft betwist dat de gewraakte transakties buiten het Agentschap om zijn verricht, moet worden vastgesteld, dat de bijzondere rechten van het Agentschap niet in acht zijn genomen.

c) Ten aanzien van de andere omstandigheden van dien aard dat geen verzuim zou kunnen worden vastgesteld.

1. De Franse regering betoogt dat, zelfs al zouden de bepalingen van hoofdstuk VI van kracht zijn gebleven, zij nooit anders dan een zuiver formele toepassing zonder feitelijke betekenis hebben gevonden. De praktisch mono-

polistische positie van de voornaamste leveranciers van de Gemeenschap maakte, inzake de transacties van bijzondere splijtstoffen, elke afweging van vraag en aanbod onmogelijk, terwijl juist deze afweging de grondslag vormt van het optierecht van het Agentschap en zijn uitsluitend recht om leveringscontracten te sluiten.

Het Hof:

Wegens de structuur van de markt voor bijzondere splijtstoffen, heeft de afweging van vraag en aanbod door de tussenkomst van het Agentschap ongetwijfeld niet tot de vaststelling geleid van een marktprijs in de betrokken periode. Daaruit volgt echter niet dat de tussenkomst van het Agentschap als communautair orgaan dat voor alle gebruikers tezamen handelt, niet meer zou bijdragen tot de verwezenlijking van de doelstellingen van het verdrag. Door deze tussenkomst, bijzonderlijk in het kader van de Overeenkomst van 8 november 1958 tot samenwerking tussen Euratom en de Verenigde Staten van Amerika, kon aan de gebruikers in de verschillende Lid-Staten gelijke toegang tot bijzondere splijtstoffen worden gewaarborgd. In ieder geval is de omstandigheid dat in een bepaalde periode als gevolg van de marktstudie wellicht minder sterk de noodzaak klemde om de in het verdrag aangegeven voorzieningsmaatregelen toe te passen, niet voldoende om aan de bepalingen van deze regelingen bindende kracht te ontnemen.

2. De Franse regering betoogt eveneens dat door het achterwege blijven van een raadsbesluit na de in art. 76 bedoelde periode van 7 jaar een onduidelijke rechtstoestand is ontstaan, daar het, gezien de verschillende mogelijkheden tot interpretatie van alinea 2 van art. 76, op zijn minst onzeker was of de bepalingen van hoofdstuk VI van kracht waren gebleven. De andere Lid-Staten zouden overigens geen enkele schade van de gelaakte gedragingen hebben ondervonden. Deze omstandigheden zouden een verzuim in de zin van art. 141 uitsluiten.

Het Hof:

Ter rechtvaardiging van een verzuim mag geen beroep worden gedaan op een toestand van rechtsonzekerheid waarin de Lid-Staat zich zou hebben bevonden en waartegen het verdrag hem verweermiddelen verschafft. Enerzijds immers had de in art. 192 vervatte algemene verplichting tot samenwerking de verwerende partij er toe moeten brengen aan de door haar gestelde onzekerheid een einde te maken met behulp van de middelen die het verdrag biedt, door met name in art. 148, aan elke betrokken Lid-Staat passende acties ter beschikking te stellen om tegen een eventueel stilzitten van de Raad op te treden. Anderzijds kan juist nauwkeurig de inhoud van de verplichtingen der Lid-Staten bij onenigheid over de interpretatie worden bepaald. Art. 141 brengt tenslotte niet mede dat voor het instellen van de procedure tot vaststelling van een verzuim de voorwaarde geldt dat de overige Lid-Staten schade hebben ondervonden. Dit verweer wordt derhalve verworpen.

Uitspraak.

Door buiten het Voorzieningsagentschap om contracten te sluiten voor de invoer van 3.555 kg tot 1,15 % verrijkt uranium van de centrale te Kahl, van hoeveelheden plutonium uit Canada en van 116 kg. plutonium van de Ente Nazionale per l'Energia Elettrica alsmede voor de levering van ongeveer 2.000 kg. tot 4,7 % verrijkt uranium aan het Comitato Nazionale per l'Energia Nucleare,

door na te laten aan het Agentschap kennis te geven van het bestaan van een verbintenis tot opwerking van uit Zuid-Afrika ingevoerd uranium, alsmede van de hoeveelheden die hiertoe werden overgedragen,

is de Franse Republiek de verplichtingen welke krachtens Titel II, hoofdstuk VI van het verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie, met name de artikelen 52, 55, 57, 64 en 75, op haar rusten, niet nagekomen.

C. Beschouwingen.

1. In onderhavige zaak had het Hof voor de eerste maal een beroep te behandelen van een Gemeenschapsinstelling tegen een Lid-Staat met betrekking tot het Euratom-Verdrag. Meer in het bijzonder Titel II, hoofdstuk VI van dit verdrag, dat de voorziening van erts, grondstoffen en bijzondere splijtstoffen regelt, en dan voornamelijk art. 76, kwam hierbij aan bod. Laatstgenoemd artikel is ook wel van een bijzondere aard. Het karakteriseert ter zelfder tijd het E.G.A.-Verdrag dat in meerdere bepalingen laat uitschijnen dat de auteurs op het ogenblik dat ze het verdrag aangingen, moeilijk de evolutie konden voorzien die zich op het gebied van de kernenergie zou voordoen, en het daarom nodig vonden op sommige gebieden een bepaalde vrijheid aan de Gemeenschapsinstellingen over te laten. Aldus komt het dat art. 76 aan de Raad de mogelijkheid overlaat een regeling die in het verdrag zelf is opgenomen na verloop van 7 jaar door een andere te vervangen, en dit in afwijking van de herzieningsprocedure van het verdrag zoals deze in art. 204 is vastgesteld.

De voorstellen die de Commissie op de zitting van de Raad van 28 november 1964 voorlegde bewezen dat de in het verdrag uitgestippelde regeling na afloop van de proeftijd best kon gewijzigd worden. Deze voorstellen werden aan het Europees Parlement voorgelegd. De Raad zelf echter kon het nooit tot een beslissing brengen. Hieruit zijn ook juist de moeilijkheden voortgesproten die het Hof in dit arrest heeft moeten beslechten.

2. Tegen de ontvankelijkheid van het beroep werd door de Franse regering o.m. opgeworpen dat het beroep van de Commissie een misbruik van procesrecht zou uitmaken. Zij voerde aan dat een beroep wegens nalaten tegen de Raad de aangewezen procedure was om na de afloop van de voorziene termijn van 7 jaar een beslissing overeenkomstig art. 76, al. 2 door de Raad te doen nemen. In de plaats daarvan zou de Commissie met haar beroep tegen Frankrijk impliciet de bevestiging bekomen van het oude stelsel zonder dat de Raad zulks had beslist.

We moeten vooreerst toegeven dat de Raad door geen enkele van de twee mogelijke beslissingen te nemen zeker in gebreke is gebleven en dat de Commissie zonder enige twijfel een beroep wegens nalaten overeenkomstig art. 148 tegen de Raad kon instellen. Dienaangaande bezit de Commissie echter een vrije beoordelingsmacht en is niet door enige verplichting verbonden. Wellicht vond zij in de toenmalige omstandigheden een voldoende reden om dit beroep niet in te stellen. Zij lag in alle geval niet aan de basis van het uitblijven van een beslissing vermits zij tijdig de nodige voorstellen deed voor een nieuwe gemeenschapsregeling.

Met dit alles is de Commissie anderzijds niet ontslagen van haar opdracht te waken op de naleving der verdragsbepalingen door de Lid-Staten. Dit naleven is op zich zelf niet beïnvloed door het uitblijven van een Raadsbeslissing. In zijn arrest 90-91/63: de E.E.G.-Commissie tegen het Groothertogdom Luxemburg en het Koninkrijk België, heeft het Hof immers aangenomen dat het niet uitvoeren door de Raad van de op hem rustende verplichtingen de Lid-Staten niet ontheft van de nakoming van hun verplichtingen. Voor zover nu de Commissie de overtuiging was toegedaan dat de oude voorzieningsregeling van hoofdstuk 6 voorlopig verder van toepassing

was gebleven behoorde het ook tot haar taak de verdere naleving van deze bepalingen na te streven, zo nodig met aanwending van de beroepsprocedure van art. 141. Dit beroep is totaal verschillend in doel en gevolgen van het beroep wegens nalaten tegen de Raad. De beide beroepen sluiten elkaar ook niet uit. Er was dus geen enkel beletsel voor de Commissie om van dit beroep gebruik te maken. Anderzijds wijst geen enkel element in deze zaak er op dat de Commissie een andere bedoeling zou hebben gehad dan de poging tot naleving te bekomen van de verdragsbepalingen die zij verder van toepassing achtte. Van een misbruik kon derhalve geen sprake zijn. Eventueel zou hiervan slechts kunnen gewaagd worden indien de Commissie de ingespannen procedure zou hebben aangewend om door het Hof te doen vaststellen dat de oude verdragsregeling definitief bevestigd werd zoals art. 76 voorschrijft. De Commissie heeft echter nooit deze stelling verdedigd en ook het Hof is deze weg niet opgegaan.

3. Zoals ook reeds uit wat voorafgaat is gebleken draait het gerezen geschil hoofdzakelijk rond het al of niet vervallen zijn van de in het verdrag opgenomen voorzieningsregeling ten gevolge van het achterwege blijven van de door art. 76, al. 2 voorziene Raadsbeslissingen. De onderscheiden hypothesen ter zake waren reeds voldoende bekend en in de rechtsliteratuur van commentaar voorzien. Het was goed dat langs deze weg klaarheid kon worden gebracht.

Het Hof heeft zich, voor de beoordeling van dit twistpunt vooral gesteund op het rechtskarakter van de Gemeenschap en op de geest en het doel van de regeling die in hoofdstuk VI werd genomen.

Hieruit kan worden afgeleid dat het nooit in de bedoeling van de auteurs van het verdrag heeft gelegen een tijdelijk vacuum te scheppen wanneer de in art. 76, al. 2 voorziene beslissingen niet vóór einde 1964 zouden zijn genomen. Er kan dus geen vermoeden van nietigheid bestaan. De periode van 7 jaar moest worden opgevat als een proefperiode aan het einde waarvan de Raad de regeling kon bestendigen of door een nieuwe vervangen. Er is nergens uitdrukkelijk gezegd dat als de Raad geen van beide beslissingen trof de regeling van het verdrag verviel. Een breuk in de continuïteit van een gemeenschapsregeling welke met zoveel artikelen in het verdrag werd uitgewerkt kan dus niet worden aanvaard en de hypothese dat de Raad ten laatste op 31 december 1964 een beslissing moest nemen, wilde hij de aanwezige regeling niet zien verdwijnen, wordt verworpen. Meteen bevestigt het Hof nogmaals dat wanneer de Lid-Staten van hun nationale bevoegdheden afstand hebben gedaan en een onderwerp in de communautaire orde hebben ingebracht deze inbreng onherroepelijk is. Het besluit is dan ook ondubbelzinnig: de bepalingen van hoofdstuk 6 zijn voorlopig verder van toepassing zolang er geen Raadsbeslissing komt waarbij ofwel deze regeling definitief wordt bestendigd ofwel door een nieuwe regeling wordt vervangen.

BOEKBESPREKING

S. Leutenbauer, Hexerei- und Zaubereidellikt in der Literatur van 1450 bis 1550. Mit hinweisen auf die Praxis im Herzogtum Bayern. — Münchener Universitätschriften. Juristische Fakultät, Bd. 3. J. Schweitzer Verlag, Berlin, 1972. (DM 36).

Dit boek behandelt niet het probleem van het ontstaan van de heksenprocessen, maar bestudeert wel de juridische behandeling van het hekserij- en toverijdelict in het tijdvak

waarin de massavervolging der heksen en toveraars door geestelijke en wereldlijke overheden begonnen is en waarin ook een speciale literatuur over de heksen ontstond.

Uit deze studie blijkt dat de definitie van het begrip « hekserij » ten dele op oude begrippen tafelde (vooral op : sortilegi). Wanneer bij de nieuwe voorstelling eigen begrippen werden gebruikt (lamiae, strigae) en deze in tegenstelling tot de oorspronkelijke begrippen gesteld werden (bv. « lamia » in tegenstelling tot « sortilega ») wordt deze tegenstelling in de loop van de verdere evolutie voor het grootste deel opnieuw vermengd. Dit impliceert dan weer dat bepaalde juridische opvattingen, die alleen op de oorspronkelijke vorm van een bepaald daderstype betrekking hadden, ook op de nieuwe kring der « heksen » werd overgedragen ; hetzelfde is omgekeerd ook waar.

Tot deze vermenging droeg ook bij dat het bij de auteurs in de eerste plaats om godgeleerden en geestelijken ging, bij wie het ketterijdelict van de heksen op de voorgrond stond, zodat dit regelmatig ook aan de oorspronkelijke delictsvormen (de gewone toverij en de waarzeggerij) toegeschreven werd. Op kop van deze geestelijke auteurs stonden de Malleus Maleficarum van de dominikanen Heinrich Institoris en Jacob Sprenger. Dat overwicht van godgeleerden onder deze auteurs is er ook de oorzaak van dat de belangrijkste vraag aangaande de daden van de heksen, nl. de vraag naar de realiteit van de heksenvlucht, niet zozeer opgevat werd als een probleem van empirische daadwerkelijkheid, maar in hoofdzaak als een theologisch en een juridisch probleem. Deze probleemverschuiving is echter ook het gevolg van de opvatting, die de macht van de duivel aannam : daar de duivel de mogelijkheid van begoocheling bezat, verliezen de zinnelijke waarnemingen aan bewijskracht. Daarbij kwam dat de wetenschap van de godgeleerdheid, volgens de toenmalige opvattingen, boven alle andere wetenschappen stond.

Een boek, dat heel wat dieper inzicht in de hekserij-literatuur bezorgt !

L. Th. Maes.

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie van de Balie te Gent.

Stagistensouper.

Het traditioneel souper van de stagiairs — zgn. « stagistensouper » — werd ook dit jaar (in maart j.l.) een festival van humoristische welsprekendheid waarin de beste pleiters van de Gentse Balie Meesters Geertrui Martens-Bos, Marcel Storme, Piet Blomme, Karel Moors, Gérard Moyaert en last but not least Piet Van Eeckhaut rivaliseerden qua overredingskracht, welluidende volzinnen, logische opbouw van het betoog, gevatte replieken, ernst, spot en ironie.

Niet alleen een culinaire aangelegenheid, al is het dit uiteraard ook, naast een verbroederingsmaal, wordt deze gebeurtenis telkenjare opnieuw waarnamelijk gekenmerkt door de verkiezingsverrichtingen die er moeten toe leiden een nieuwe vertegenwoordiger der stagiairs in het bestuur van de Vlaamse Conferentie te verkiezen.

De aftredende vertegenwoordiger Meester Rita Van Peteghem had ons dit jaar gelokt in een ruime zaal van het naburige Sleidinge (te ruim van gedachten volgens sommigen !), om er « en beauté » afscheid te nemen van haar ambt en de drie kandidaten voor haar opvolging Meesters Bea Schoonjans, Frank Van Damme en Herbert Overdenborger er het woord te laten voeren, naast de stafhouder Meester Albert Haus en hun bovengemelde peters-pleiters, die geen inspanningen verwaarloosden om

de reële verdiensten van de eigen kandidaat op te helle en de vermeende gebreken van de tegenstrevers in het licht te stellen. De stemming verliep dan ook zo spannend dat er twee extra stembeurten aan te pas moesten komen, vooraleer Meester Herbert Overdenborger uiteindelijk als triomfator uit de bus kwam.

Was de eerder geringe opkomst van de stagiairs te wijten aan een gebrek aan belangstelling ? Aan de kosten die te hoog zouden liggen voor de stagiairsbeurs ? Hebben de patrons de goede gewoonte deze kosten op zich te nemen nog niet voldoende aangenomen ? Het spreekt van zelf dat hiermede de problemen van de stage, meer bepaald op financieel vlak, niet opgelost zijn. Toch kan het niet alleen voor de vertegenwoordiger der stagiairs zelf belangwekkend zijn een stage te lopen bij de Vlaamse Conferentie, maar hebben alle stagiairs er belang bij een vertegenwoordiger te hebben in het bestuur, die er een eigen, volwaardige plaats inneemt, en deze laatste zo stevig en zo ruim mogelijk uitbouwt.

P. V. M.

Voordracht van Mevrouw Dr. Vander Cruyssen-Verschoore « Van getuigenis naar wantrouwen. Een overzicht van de Duitse literatuur sedert 1945 ».

Door hun zeer talrijke opkomst op deze literaire avond bewezen de Gentse advocaten en magistraten eens te meer dat hun belangstelling verder reikt dan dorre wetteksten en sibyllijnse vonnissen of arresten.

In de nokvolle bovenzaal van de Bank van Brussel, Kouter te Gent, leidde op 5 april j.l. de Voorzitter van de Vlaamse Conferentie, Meester P. Van Malleghem, de gastsprekerster Mevrouw dr. Nicole Vander Cruyssen-Verschoore in. Hoewel deze zeer belezen spreekster uit een der grootste Gentse juridische families stamt, ging haar belangstelling zeer vlug naar de Duitse literatuur uit. Ze studeerde dan ook Germaanse filologie aan de Rijksuniversiteit te Gent en zowel haar licentiaatsverhandeling als haar doctoraatssthesi behandelden onderwerpen uit de literatuur van over de Rijn.

Gedurende ruim anderhalf uur hing ze een duidelijk gestructureerd beeld op van de complexe literaire stromingen die Duitsland sinds de Tweede Wereldoorlog gekend heeft. Vooraf waarschuwde de spreekster haar gehoor dat ze het hoofdzakelijk over de West-Duitse literatuur ging hebben, daar de Oost-Duitse auteurs te sterk beïnvloed en geremd worden door het politiek systeem.

Hoewel het zeer moeilijk is wegens de kongruentie een bepaalde periode op literair gebied in te delen, wist Mevr. Verschoore gevat de periode sinds 1945 tot nu in drie tijdperken te klasseren. Eerst hadden we de naoorlogse verhalen en romans (1945-1960) met als leidinggevende figuren Heinrich Böll, Wilfgang Borchert, Wolfdieterich Schnurre, Gerd Gaiser e.a.

Van 1960 tot 1970 werden de werken gekenmerkt door een scherpe maatschappijkritiek. Alfred Andersch, Martin Walser, Uwe Johnson, Günter Grass en terug Heinrich Böll behoren tot de toonaangevers van deze literaire generatie. Na 1970 wordt de klemtoon meer op de tijds-kritiek gelegd. Jonge auteurs als Walter Kempowski en Wolfgang Georg Fischer treden op het voorplan.

De spreekster wist dit synthetisch overzicht rijk te illustreren met passende passages uit de aangehaalde werken. Bovendien aarzelde ze niet haar stof kritisch te benaderen. In haar betoog legde ze vooral de nadruk op de allesomvattende figuur van de jongste Nobelprijswinnaar, Heinrich Böll, die vooral in meesterlijke satires het grootst is.

Het warme applaus dat na haar spreekbeurt Mevrouw dr. Nicole Vander Cruyssen-Verschoore te beurt viel, bewees hoe zij haar publiek geïnteresseerd had.

Herbert Overdenborger
advokaat.

TIJDSCHRIFTEN

Oriëntatie, jaargang 1973 - nr. 4.

Ten geleide. — Ph. De Keyser, Het begrip loon. — J. Mertens, De sociale zekerheid van de werknemers die zich binnen de Europese gemeenschap verplaatsen. — Flitsen, problemen van sociale actualiteit. — Sociale rechtspraak.

Tijdschrift van de vrederechters, jaargang 1973 - nr. 3.

Congres van de Vrederechtersbond Saint-Hubert, 19 mei 1973.

nr. 4.

Verslag van de commissie «Familiale rechtsmacht. — Groep: politierechtbank. — Bibliographie. — Ontvangen werken. — Kroniek van de Vrederechters. — Rechtspraak; beknopte inhoud.

Nederlands Juristenblad, jaargang 1973 - nr. 19.

Dr. mr. H. A. H. baronesse van Till-d'Aulnis de Bourouill, Rechtsbescherming van menselijk leven (Jus constituentium). — Mr. G. E. Langemeyer, Mr. P.s' Jacob. — Mr. B. J. J. Schwanebeck, Een echtscheidingsarrest van het Hof Den Haag, dat geen navolging verdient. — Prof. mr. J. Leyten, Proces-verbaal van zwaarigheden (strafmaat-1, of waarom zijn de boetes zo hoog?)

nr. 20.

Mr. G. E. Langemeyer, Straf voor krakers?. — Mr. S. Royer, De omrekeningskoers van goudfranken in guldens: pariwaarde of spilkoers?. — Mr. Th. L. van der Veen, Voorlichtingsfolder NVVA geeft onvoldoende informatie aan verkeersslachtoffers. — Dr. D.W. Steenhuis, Legitimiteit van experimentele wetgeving. — Mr. H. D. M. Mulder, Babylonische slachtoffers van geweldsmisdrijven. — Strafbureau voorlichting Ministerie van Justitie, Rapport van de Commissie Buitenlandse pleegkinderen. — Prof. mr. J. Leyten, Proces-verbaal van zwaarigheden. — Rechtspraak. — Publicatieblad E.G.

Weekblad voor privaatrecht, notaris-ambt en registratie, jaargang 1973 - nr. 5218.

Prof. mr. P. A. Stein, Bezitloos pandrecht in het Ontwerp voor een Nieuw Burgerlijk Wetboek (I). — Voorontwerp van een verdrag nopens de wetten die van toepassing zijn op verbintenissen uit overeenkomst en op niet contractuele verbintenissen. — Tijdschriften. — Rechtsvragenrubriek. — Berichten en mededelingen.

Ars Aequi, jaargang 1973 - nr. 5.

J. W. Sentrop, De Informatie privacy bedreigd. — een momentopname. — Hans Thoolen, Ongelijkheid voor de wet in Zuid-Afrika (I). — Rechtsvraag. — Boekaankondigingen. — Tijdschriften. — Witte stukken. — Wetgeving. — Jurisprudentie. — Ad valvas.

Advocatenblad, jaargang 1973 - nr. 5.

Dr. B.W. Kranenburg, In memoriam Mr. R. Sybrandy. — Mr. J. R. Voute, In memoriam A.E.D. von Saher. — Mr. F. R. van der Laken, Werkvergadering Orde 14 april 1973. — Jhr. Mr. A. R. Ph. Boddart, Kraken. — J.P. de Bie, Rechtsbijstand bij verlenging TBR. — Het woord is aan de

lezer. — Van de algemene raad. — Uit de algemene raad. — Mej. Mr. A. E.M. Monté, Wetgevingsinformatie. — Mededelingen. — Disciplinaire beslissingen. — Nieuwe uitgaven. — Personalie.

Tijdschrift voor Europees en Economisch Recht, jaargang 1973 - nr. 4.

Berichten van de redactie. — Mr. H.C.J.G. Janssen, De Fusiegedragsregels. — Literatuurkroniek Europees recht. — Jurisprudentie. — Boekbespreking. — Mededelingen.

Journal des Tribunaux, jaargang 1973 - nr. 4828.

J.P. Masson, Les personnes (1970-1972) (2e partie). — Commentaires législatifs. — Jurisprudence. — Notes de jurisprudence. — Chronique judiciaire.

Revue du Notariat belge, jaargang 1973 - nr. 2602.

Michel Verwilghen, La filiation adoptive en droit international privé belge. — Revue de la jurisprudence belge. — Revue de la jurisprudence étrangère. — Le congrès des notaires de Belgique, 2-5 avril 1973. — Notariat. — Renseignements divers.

Res Publica, jaargang 1973 - nr. 1.

Lukaszewski Jerzy, Recteur du Collège d'Europe. — Charles Rebuffat, Président de l'Association internationale de la Presse. — Léo Moulin, Présentation. — L'Association Polonaise des Sciences Politiques. — Kazimierz Opalek, Prospects of integration and development of political science in Poland. — Kazimierz Secomski, Les prémisses sociales de la politique économique socialiste. — Arthur Bodnar, Political relations in the process of development of the socialist economy. — Marian Dobrosielski, La Pologne et la sécurité en Europe. — Krzysztof Skubiszewski, La frontière occidentale de la Pologne et les traités en 1970. — Stanislaw Ehrlich, L'Etat et la Nation. — Zygmunt Rybicki, Le rôle de l'administration publique dans la réalisation des tâches politiques de l'Etat socialiste. — Jerzy J. Wiatr, L'évolution des institutions politiques et la révolution scientifique et technique. — Sylvester Zawadzki, Forms of citizen's participation in governing the socialist state. — Inlichting. — Boekbesprekingen.

Recueil Dalloz Sirey, jaargang 1973 - nr. 17.

R. Savatier, L'homologation judiciaire d'une séparation de biens volontaire. Conflit de textes à résoudre par le législateur. — Raymond Lindon, Perfections et imperfections de la décision judiciaire. — Jurisprudence. — Sommaires de jurisprudence. — Informations rapides. — Législation. — Bibliographie.

nr. 18.

André Homont, Le décret n° 72-143 du 22 février 1972 instituant une procédure de règlement des questions de compétence au sein de la juridiction administrative. — Jurisprudence. — Sommaires de jurisprudence. — Informations rapides. — Vie juridique.

Revue du Droit public et de la Science politique en France et à l'Etranger, jaargang 1973 - nr. 2.

Jacques Magnet, Le ministère public près la Cour des comptes. — Pierre Delvolvé, De la nature juridique des sociétés d'économie mixte et de leurs marchés de travaux. — Yves Gaudem, Remarques à propos du sursis à exécution des décisions administratives. — Chronique constitutionnelle et administrative française. — Chronique constitutionnelle et parlementaire française. — Analyse de jurisprudence. — Bibliographie. — Thérèse Pinet, Index bibliographique.